

Nr. 10
1939
30 s.

Haitse Hoju!

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasundumine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuns 50 senti.

KAITSELIIDU HAALEKANDJAJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel J. Maide (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten A. Truuvere (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kolonel A. Balder, Tallinna Maleva pealik major R. Lints, Pärnu Maleva pealik kol.-lt. J. Lugus, Tartumaa Maleva pealik kol.-lt. P. Asmus, Viru Maleva pealik kol.-lt. G. Vaher, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. Juuli Steinmann, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister J. Tedersoo, Kodutütarde esindajana keeleteadlane pr. Lilli Room ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht majandusteadlane R. Jukk.

Nr. 10

1939

SISUKORD:

- Kaanel: KL patareide laskeharjutuselt.
— Rõõmsaid suvistepühi.
— Kuidas toimub VI Võidupüha ettevalmistamine.
G. Kalkun: II Eesti Mängud.
Major H. Kitvel: Ohukallaletung ja selle vahendid.
K. A. Saluoks: Tartu ja Tartumaa malevad saavad endale kodud.
EPa: Suure Prantsuse revolutsiooni 150 aasta mälestuspäevaks.
— Vabaduse Risti kavalerid pühitsesid 20. aastapäeva.
J. L.: KL patareid laskeharjutustel.
E.-ik: NKK esimesed ülemaalsed suvipäevad imekaunis Viljandis.
J. Raudma: Kui sõjavanker veereb.
— Toimetusele saadetud kirjandus.
— Rindesõdur jutustab.
Riitni Sepp: Tilk ja Piisk.
— Meilt ja mujalt.

**Kaitseliitlaste
ja
sõjaväelaste**
ülikonna-, püksi-, palitu-, mütsi- ja kandirrie

A.-S. KREENBALT

Tallinn, Suur Karja 13, telefon 425-14

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute suurmüügi

k e s k k o h t:

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A/s.
Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O/ü.
Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus. O/ü. Eesti Niidivabrik

Väikemüük kauplustes üle maa

Heitse Lõõn!

Nr. 10

Tallinnas, 26. mail 1939

XV aastakäik

uba on käes nelipühad — suvised.

Suvisedepühadega saabub alati meie põhjamaa looduses ilusaim aasta-aeg. Puud on valges õitevahus ja muru haljendab kui roheline sametkangas. Ööbikki laksutab juba ja kägu on oma esimesed kukkumised ammu kukkunud. See on silmapilk, kus kevad ulatab käe suvele, mis seisab ukse ees ja valmistub looduse ehtimise tööd kevadelt üle võtma ja edasi viima.

Sel ajal, kui valgete ja mahedate juuniöödega saabuv suvi seisab kevadest käeulatuse kaugusel, tunneme me looduse taastuhkumisest ja mahedate päikesekiirte paitamisest kõige suuremat rõõmu. Saabuva juunipäikese rammestav lõõsk avab meile avara tee loodusesse, kuhu me sammume noorusliku rõõmuga ja tunnetega südames. Rohelised niidud ja aasad, valges õitepuhmas õilmitsev mets ja ööbiku laksutamine laias laanes kujunevad kauniks raamiks meie suviselt värsele ja rõõmsale meeleolule.

Pikk ja tööga koormatud talv on meil nüüd seljataga. Kevadki on juba käinud suure osa oma teed. Ja nüüd seisab suur suvi meie ukse ees ja lubab anda meile, linlastele, kosutavat puhkust. Aga maal, looduse südames, algab alles nüüd töö. Põlluharija tööpäev on seda pikem, mida laiem on päikese kaar taevaalaotuses.

Aga suvi pakub meile kõigile ühtviisi rõõmu ja kosutust. Põlluharija tööst väsinud silm lööb rõõmsalt särama, kui kosutav vihm niisutab viljapõlde ja kui päikese kullavihm meelitab raskeid viljapäid ikka kõrgemale ja kõrgemale. Linlane tunneb sel ajal vabas looduses viibides rõõmu suve kosutavast mõjust ja ega temagi silm söanda anda lohkavaile viljapõldudele võrast hinnangut.

Suvi on meile kõigile ühevõrra tööks, rõõmuks ja kosumiseks. Ja suvisedepühad on selle rõõmu otsekohesimaks tallepanemiseks. Loodus on nüüd avanud meile oma päikesekullas sätendava süle ja ootab meid oma ilusaimal õitseajal teretunud külaliseks. Läki siis haljendavatele aasadele ja õitest lõhnava tesse metsadesse nautima seda looduse ilu.

Selles mõttes kõigile

Lõõmsaid suvistenüühi!

Kuidas toimub

VI Võidupüha ettevalmistamine

ja missugused on Kaitseliidu suvise tööperioodi ülesanded

Meie iga-aastase rahvusliku suurpidustuse — järjekordse Võidupüha — pühitsemine on lähenemas. Nagu seni igal aastal, nii on oodata ka tänavu, et see rahvuslik suurüritus, mis on kujunenud meie suurimaks suviseks pidupäevaks, haarab ka tänavu kõige laiemate rahvahulkade südameid sellele eestlaste kõigi aegade võitluste ja võitude mälestamisele kaasa elama.

On ju kujunenud Võidupüha meie suurimaks rahvuspühaks, mil me ülistame oma rahvuse sangarlikku vaimu ja kus me toome ja avaldame austust kõigile neile kangelasile, kes sõjalistes võitlustes ja meie riiklikus ülesehitavas töös on näidanud üles nii palju kangelasmeelt ja loovat vaimu, mis on pannud aluse meie iseseisvale ja vabale kodumaale.

Eelseisev, järjekordselt kuues, Võidupüha taotleb kõiki samu sihte, milledele eelmistegi pidustuste alus on rajatud, ainult süvendades neid ja juurides Võidupüha vaimu rahva hinges veelgi sügavamale. On tõsi-asjaks saanud, et Võidupüha traditsioonid ja põhialused süvenevad iga aastaga, nagu areneb meie üldine rahvuslik kasvatustöö ja edeneb kogu meie riiklik elu.

Eeltööd kuuenda Võidupüha pühitsemiseks on juba lõpule jõudmas. Võidupüha pühitsemise keskkomitee on oma juhendid eelseisvate pidustuste läbiviimiseks juba maakonna- ja linnakomiteedele kätte saatnud ja nendega võisid lugejad lähemalt tutvuda „Kaits Kodu!“ eelmises numbris. Nende juhtnööride alusel on kohtadel ellu kutsutud kõikide seltskondlike organisatsioonide osavõtul kohalikud komiteed, kellede töö areneb eelmiste aastate kogemuste najal — haarates juure uusi vajadusi ja algatusi — jõudsalt ja üksmeelselt.

Kui läinud aasta Võidupüha pühitsemine toimus Vabariigi 20. aastapäeva pidustuste sarjas ja tähe all, kus pidustuste pearõhk oli loomulikult asetatud pealinnale, siis käesoleval aastal on see rahvuslik suur suvipidustus jagatud ühetaoliselt üle kogu maa. Võime siinkohal hea meelega märkida, et Võidupüha mõte ja sisu on nüüd, mil me valmistume neid pidustusi pidama juba kuuendat korda, saanud meie laialdastele kodanike hulkadele täiesti omaseks, ja eelolev Võidupüha tahab kõigi eelduste kohaselt kujuneda endistest veelgi jõurikkamaks, laiemaid rahvahulki haaravamaks ja sisukamaks pidupäevaks meie rahvusliku loova töö ja võitluste mälestamisel ning võitude pühitsemisel.

Erinevana eelmisist aastaist avab Vabariigi President Võidupüha sisulise osa tänavu Pärnus, saates Pärnu Vabadusväljakult laiali üle maa Võidutule ning oma läkituse VI Võidupühaks. Sellele järgnevalt peab Vabariigi President Võidupüha raadiokõne „Endlast“, Pärnu ajaloolisest teatrimajast, mille rõdult kuu-

lutati teatavasti välja Eesti riiklik iseseisvus 23. veebruaril 1918. a., s. o. üks päev varem kui see toimus meie pealinnas. Võidupüha raadiokõne paisatakse eetrisse kõikide Eesti saatejaamade kaudu ja selle kuulamiseks on organiseeritud üle riigi terve rida rahva ühiskuulamisi.

Vabariigi Presidendi poolt süüdatav Võidutuli ja Vabariigi Presidendi VI Võidupüha läkitus viiakse Pärnust üle maa laiali Kaitseliidu Tallinna Maleva mootorratturite poolt, radiaalselt Pärnust 11 traakti pidi, eeldades, et Võidutuli ja läkituspaketid jõuavad veel samal päeval üle maa kõikidesse ettemääratud kohtadesse.

Võidupüha avatseremoonia Pärnusse üleviimist põhjustas tänavu meie kodumaa ilusaima linna — Pärnu — kuurordi 100 a. juubel, mille puhul seal toimub üheaegselt terve rida vastavaid juubelpidustusi. Märgime neist vaid ülemaalist arstide kongressi, Pärnu ülemaalist laulupidu, Pärnu kui kuurordi ajalugu käsivat näitust jne.

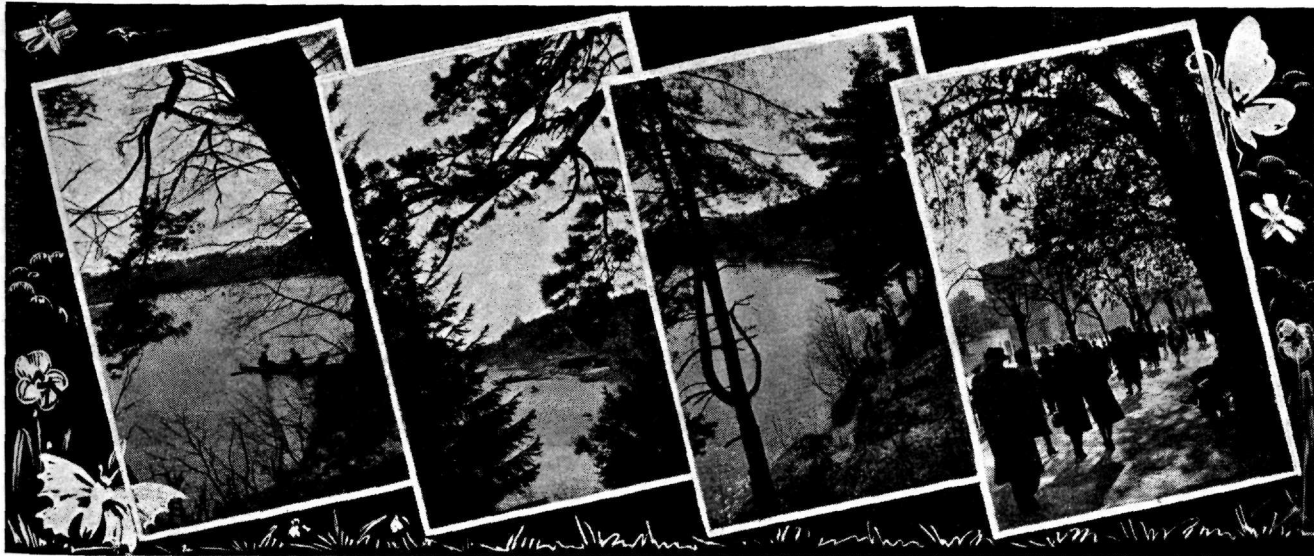
On ette arvata, et ühenduses Võidupüha pidustuste avatseremooniaga, mis toimub Pärnus, ja Pärnu kuurordi juubeliga kui ka üldse Pärnu kui meie ühe esinduslikema suvituslinna külgetõmbejõuga koguneb Võidupühaks Pärnu üle maa õige rohkesti rahvast. Kuid olgu tähendatud, et see milgi määral ei vähenda Võidupüha pühitsemise osatähtsust teistes linnades ja kohtades, sest Pärnu ei ole mõeldud tänavu milgi moel Võidupüha pidustuste keskpunktina, vaid ainult Võidutule ja Vabariigi Presidendi läkituse laialisaatmise paigana, missugust valikut põhjustas, nagu juba eespool mainisime, Pärnu kuurordi 100 a. juubel.

Järgnevalt Pärnus toimuvatele pidustusile avatakse 25. juunil Pärnumaal Tahkurannas Vabariigi Presidendi sünnikohas väljakul, mis on nimetatud Pätsiväljaks, Vabariigi Presidendi K. P ä t s i sünnikoha tähistamise mälestusmärk, mis on rajatud ja püstitatud Pärnumaa rahva ühisel hoolet ja koostööl.

Nõnda siis ei ole eelseisva VI Võidupüha pidustusteks enam kuudki aega. Kaunis suvises meeleolus ja looduse tungleval ja pakitaval õilmitsemisel mööduvad nädalad ruttu ja nii saabub varsti see päev, kus meil on aeg pidukuued selga tõmmata ja kaasa elada sügavas rahvuslikus vaimustuses eelseisvale — järjekordselt kuuendale — Võidupühale ja selle pühitsemisele, mis toimub võimsate Võidutulede põledes üle maa.

Pidustused on pidustusteks, kuid igapäevane töö läheb oma kindlaksmääratud rada. Ka Kaitseliidus areneb kevad-suvine töö mitmesuguste ettevalmistuste tähe

Kevad-suviseid motive pealinnast ja ümbrusest

all. Nii näeme me laskureid kibedas ettevalmistuse töös Luzerni MM-võistluste vastu. Uhes sellega kohendatakse ja kohandatakse üle maa meie laskekooli kohaselt Kaitseliidu laskeradu ja teritatakse võistluste kaudu meeste laskeosavust. Kaitseliidu kodude ümber areneb suvine Kaitseliidu seltskondlik töö. Samal ajal aga areneb ka pidevalt eeloleval sügisel, 30. septembril ja 1. oktoobril, Lõuna-Eestis, Elva ja Kambja rajoonis, toimuva suurmanöövri ettevalmistamine. Sellest manöövrast võtab osa oma mitmesuguste üksuste kaudu 13 KL malevat. Ettevalmistused selleks suureks õppetegevuseks käivad praegu KL Peastaabis ja asjaosalistes malevates ning see kestab täie hooga kogu suve läbi. Eriõppustena selle manöövri ettevalmistamiseks tuleb 2.—7. juunini Elvas korraldamisele Kaitseliidu palgalise kaadri — instruktorite — õppekursus. Selle jätkuna toimuvad samas 10. ja 11. juunil manöövrast osavõtjate pealikute ja 12.—13. juunini raadiomeeskondade õppekursused.

Sõjalise oskuse teritamise kõrval jätkub ka meie liikmeskonnas kehalise küpsuse arendamine, milleks käimasoleva tööperioodi sihtjooned 21. skp. Tallinnas toimunud KL spordijuhtide üleriigilisel koosolekul kindlaks määrati.

16.—18. juunini Tallinnas toimuvatele II Eesti Mängudele annab Kaitseliit tegelastena ja korraldajatena koguka arvu mehi, naisi ja noori. Viljakas ja töörohke on eelolev suvi ka KL orkestreile. Nad peavad andma tõhusat kaastööd nii Kaitseliidu enda kui ka mitmesuguseile suviseile üldrahvuslikele kokkutulekuile ja ettevõtetele. Nii näeme meie KL orkestreid eeloleval suvel tegelikus koostöös maakondlike laulupidudega, NKK suvepäevadega Viljandis, II Eesti Mängudega, Võidupüha pidustustega jne., arvestamata kohapealseid ülesandeid, mille teenistusest meie orkestrid kunagi ei ole ära ütelnud, andes oma koostöoga ja osavõtuga neile sisu ja rütmi.

Naiskodukaitsel on eeloleval suvel ette näha mitmesuguseid üritusi, tähtsaim neist on Naiskodukaitses suvepäevade korraldamine Viljandis 10. ja 11. juunil, mille kohta meil on teisel erikirjutus. Ühteagu NKK suvepäevadega korraldatakse 8., 9. ja 10. juunil Viljandis ka NKK sanitaarlaager ligi 400 osavõtjaga.

Kaitseliidu noortest seisab Noortel Kotkastele eeloleval suvel ees lai ja avar tegevusväli. 3. juunil avatakse Kubija Kotkakodu ja see jääb avatuks kuni 15. augustini, mis aja jooksul kogu võtab vastu 400—500 poisi ümber. Samas korraldatakse ka terve rida mitmesuguseid võistlusi ja kursusi. Esimesena toimuvad Kotkakodus 16. ja 17. juunil noorte patrullivõistlused. Järjekorras on vanemate juhtide 5. harjutuslaager Kotkakodu lähedal, mis toimub 20.—31. juulini, ja juhtide päevad 17.—20. augustini. Nende NK Peastaabi tähtsamate ürituste kõrval korraldab 9 malevat oma üldlaagri, igauks oma maleva piires ja ulatuses. Üldiselt võib ütelda, et eelolev suvi kujuneb NK poolt korraldatavate laagrite, matkade ja mitmesuguste kogunemiste poolest rekordiliseks. Laagrite korraldamise olulisimaks tähtsuseks on omandada vilumusi 1940. a. korraldatava Noorte Kotkaste II üleriigilise laagri ettevalmistamiseks, kuhu koondatakse 3000—4000 poissi.

Analoogiliselt Noortele Kotkastele areneb ka Kodutütardes suvine tegevus suvikodude, laagrite ja matkade korraldamisega, millega antakse noortele rohkesti võimalusi puhkamiseks ja oma huvide harrastamiseks koolitööst vabal suvel.

Kui on möödunud kõik pidustused, mis seisavad ühenduses eelseisva VI Võidupüha pühitsemisega, vaibub pinge ja töö Kaitseliidu suure pere ridades, nagu see on olnud ka eelmistel aastatel. Kaitseliidu perre kuuluvaile linlasile antakse võimalus end sügiseks välja puhata, kuna maaelanikke ootab pingutav suvine põllutöö. Sügisel algab Kaitseliidu õppetegevus jälle uue innuga, andes kõigile — meestele, naistele ja noortele — uusi nende võimete kohaseid ülesandeid.

„Kaitse Kodu'le“ kirjutanud Eesti Mängude üldjuht
G. KALKUN

Eesti Kehakultuuri liikumine, mille ulatuse kajastajaks on osaliselt meie sportlikud ja kehalise kasvatuses suursündmused ja saavutused, elab üle praegusel momendil oma tõelist ärkamisaega. Eesti iseseisvuse taassünniga on kiiretempoliselt arenenud kõik meie rahvuslikud üritused ja ettevõtted. Oleme palju kätte võitnud, kuid kiires edasitugituhinas pole olnud küllalt mahti kindlustada oma positsioone edaspidise edu kindlamaks saavutamiseks ja selle säilitamiseks. Nagu lahingus edasi rühkiv kompanii oleme nii paljudel ühiskondliku elu avaldusil jõudnud välja meid tõkestava vastupanu eelviimsete positsioonideni. Nüüd kerkib esile moment ja mõtisklus, kas suudame võidetud maala enda käes hoida.

Analoogiline on lugu meie kehakultuuri liikumise praegusel võidukäigul. Üksikud julged pioneerid on eestlasele omase visadusega, kuigi vähese relvastuse ja varustusega, purustanud tõkkes ja püstitanud Eesti lipu maailma rahvaste sportliku eliidi kõrvale. Meie möödunud aegade Lurichid, Abergid ja Hakenschmidtid on olnud eesti esimesi kehakasvatuse idee algatajaid. Praegused olümpia sangarid — Palusalu, Neo, Stepulov, Väli, Luhaäär j. t. — on kustumatute tähtedega kirjutanud Eesti nime Soome ja Šveitsi järele kolmandale kohale maailma spordirahvaste eliidi tabelis, kui arvestame saavutatud olümpiamedaleid möödunud Berliini olümpiamängudel protsentuaalselt riikide elanike arvule. Meie laskurid on pannud maailma korduvalt lausuma Eesti nime täie aukartusega.

Meie kehakultuuri n.-n. „löögigrupid“ on seega välja jõudnud viimsete tõkestavate takistusteni, mis tuleksid vallutada juba rahva ühisel jõul ja tahtel.

Kerkib küsimus, kas meie rahvas oma üldulatuses ja meie avalik arvamine õigustab nende eliitmeeste rünnakut. Kui „jaa“, siis kas suudame nende pingutustest edasi arendada edu meie spordi ja kehalise kasvatuses liikumise üldiseks hüvanguks.

Me teame, et kõik oleneb sellest, mis on meie siht ja meie elu mõte riiklikust seisukohast vaadatuna ja

kuivõrd suudab kehalise kasvatuses liikumine siin olla ülesehitavaks kaasteguriks. Eeltoodud seisukohtadest väljudes vaatleme spordi ja kehalise kasvatuses mõistet üldiselt ja kaalume selle rakenduse võimalusi rahvusliku olemasolu tahte teenistusse. Kui meie rahva sügavaim tahe on olla vaba ning säilitada oma füüsiline ja kultuuriline rippumatus, milles küll kellelgi pole kahtlust ega kaksipidi mõtlemist, ja kui me vabaduse idee eest oleme ohverdanud oma kaugema mineviku Lembitud, kui selle idee eest on varisenud manalasse meie isad ja vennad möödunud Vabadussõjas, usaldades meie kätte võidetud vabaduse säilitamise, siis on ja jääb meie alatiseks kohuseks julgelt edasi elada ja edasi võidelda raugematult selle idee eest.

Vabaduse idee edasikandjaks jäävad meile elurõõmsad ja elujaatavad noored. Spordi ja kehalise kasvatuses üheks suurimaks põhimotiiviks on alati olnud elurõõmsus ja elujaatavus. Harva leiame noorte hulgas norutajaid, harva näeme spordiväljakuil tusaseid nägusid. Ennem küll rõõmu ja rõkkavat naeru ning loomuliku elutahte väljendusi. Seepärast peaksime hindama õiglaselt neid vahendeid, mis suudavad esile manada noores tema loomule vastavaid elamusi.

Kui vaatleme võimlemist kui kehakasvatuse põhialust, siis ei ole vist kellelgi kahtlust selle kehakasvatuse liikumise osatähtsuses. Enam selgitamist vajavad küll aga teised kehalise kasvatuses moodused.

Mäng ja sport on noortele suurimaks ühiskonna koostöö kooliks. Reeglid ja määrused selles valdkonnas leiavad vabatahtlikku alistumist. Mängus ja spordis õpib noor varakult tajuma koostööks vajalised distsipliini, tuues ohvraks nii sageli oma iseka „mina“. Siin avaneb noortele laialdane võimalus õppida tundma ühiskonna moraali, et seda raskesti käsitatavat ja tajutavat mõistet sulatada tõeliseks lihaks ja vereks. Sportides ja võisteldes harjuvad noored tegutsema ja end pingutama nurisemata, püüdes sihile otsustavalt ja jõuliselt, olgugi eesmärk üldiste tõekspidamiste järgi nii tühine nagu seda on palli löömine vastase väravasse või re-

kordi saavutamine. Jõuline püüdlikkus aga maksab praegusel ajal palju enam kui tühipaljad ilusad unistused ja asjatu käteringutamine raskuste ees. Sport kasvatab meie noortes võitlusindu ja võidutahet, mis oma väljendustes siiski on harjunud spordimehelikkuse põhimõttele arvestama ja austama oma kaasvõistleja samadele põhimõtetele rajanevaid õigusi.

Võiakse küsida, milleks vajab meie noorus võitlusmeelt ja võidutahet. Selle vajaduse dikteerib meile ette elu ise. Veel kaugemale minnes võiksime siis ka küsida, milleks vajasime neid tundeid paarkümmend aastat tagasi, ja seepärast kainelt kaaludes vajame seda ka praegu ja võib-olla veel suuremal määral. See julgus, mis paneb suusahüppajat lendama alla kõrgelt suusamäelt, ületades kümnekonna meetri piire, või lennutama oma keha alla vettehüppetornist, on sama julgus, mis on suuteline vaatama silma igale hädaohule, mis võiks varitseda ka riiklikus mõttes meie rahva põhiideed — meie vabadust. Pealegi pole siin juttu bruttaalsest julgusest, vaid iseloomujoonest selle sõna parimas mõttes.

Julgus julguse enese pärast sportlikes üritusis ilma erilise eesmärgita ongi hinnatav asjaolu, mis tõstab sportlast kõrgemale puhtakujulisest animalismist — ütleb olümpiamängude taaselustaja parun Coubertin.

Isegi need üksikud väljanõpitud elemendid ja omadused spordi ja kehalise kasvatusel liikumises õigustavad ja ühtlasi ka kohustavad meid sellele liikumisele enam tähelepanu pöörama.

Võiakse tuua küll ka vastuväiteid, kas või näiteks vigastusist ja sportlikest liialdusist, kuid siinkohal peab ka otsekohe mainima: meil puudub sel alal veel järjekindel ja tõestatud statistika. Väärnähted olenevad asja uudsusest, liikumise tehnilisest ja organisatsioonilisest korraldamisest. Meie juures on kehalise kasvatusel liikumine selle täielises kujus veel väga noor liikumine ja seepärast on ka andestatavad ettetulevad eksimused ja mõningad kõrvalekalduvad, mis ei suuda veel sugugi kõigutada spordi ja kehalise kasvatusel liikumise põhiluseid, samuti nagu ei vähenda ega halva näiteks arstiteaduses tehtud vead selle teaduse hiilgavaid teeneid inimkonnale.

Meie elus on sageli tungiv tarvidus seisatada, et teha kokkuvõtteid, sest argielus rühkides pole olnud aega ega võimalust saada kujukat pilti oma arengust. Ülevaade on aga hädavajaline edaspidiseks julgustuseks.

Kui lauluisa Kreutzwaldi pildi all seisab „Kaugelt näen kodu kasvamas“, siis oli see lause suurimaks lohutuseks ja lootuseks tolle aja ärksamaile tegelasile. Meie

kodu on võrsunud ja kasvanud vabaks Eesti koduks, kuid sageli me ei taipa seda ega oska küllalt hinnata.

Sama arenemiskäigu on läbi teinud meie kehaline kasvatus. Eesti Mängud tahavad olla selle kujukaimaks demonstratsiooniks. Teisest küljest tahavad II Eesti Mängud näidata, et meie kehakultuuri liikumine astub üle künnise, vastu senisest kindlamale alusele rajatud arengule.

800 organisatsiooni ligi 15.000 osavõtjaga, kes on end registreerinud Eesti Mängudeks, manavad meile silme ette jälle kord ilusa pildi sellest elurõõmsast ja elujaatavast ning innustunud Eesti noorusest, kes on alati valmis vastama kutsele, kes on alati valmis tegema tegusid, kui seda vajatakse. See noorus on nende distsiplineeritud ja tahteküllane järelopv, kes 21 a. tagasi vastasid rasketel aegadel meie rahva juhtide kokkutuleku kutsele siis, kui vaenuvanker veeres üle meie kodumaa. Nüüd koonduvad nad meie riigi pealinna ilutsemiseks, olles end harjutanud distsipliinis ja olles suutelised veenma ja äratama usku tolle vahendi, millest oli eespool juttu, suurusesse ja võimsusesse.

Me oleme kuulnud eelolevate Eesti Mängude aupaatрони Vabariigi Presidendi K. Pätsi ilusat ja südamliliku läkitust suviseiks suurpidustusiks, oleme kuulnud E.M. Peakomitee esimehe ja meie kehalise kasvatusel liikumise kõrgeima juhi Riigisekretär K. Terrase selgitavat sõnavõttu ja õigustatud tähelepanu juhtimist kehakultuuri arendamise võimaluste loomiseks. Mängude eeltoodele lähedal seisjad on olnud tunnistajaks heatahtlikkusele, millega on suhtunud Eesti Mängudesse Vabariigi Valitsus, omavalitsused ja seltskond. Kui näeme veel kohtadel ennastsalgavat tööd ja raugematut tahet raskuste ületamisel, mis osutuvad iga sellase suurürituse paratamatuks kaaslasiks, ja kui korduvalt kuuleme kohapealselt tehniliselt juhtkonnalt jutustusi, kuidas rahvas maal jalgsi läbi pori ja pilkase pimeduse kokku tuleb Eesti Mängude harjutusiks, siis tundub küll, et selle taga ei peitu sugugi mitte lihtne uudsuse võlvus ega ka mingisugused materiaalsed kaalutlused. Küll aga peitub selles meie noorsoo impulsiivne jõud, mida küll poleks suudetud koondada võimsaks ja üksmeelseks ürituseks, kui kõiki neid osavõtjate hulki poleks kannud sisemine vastukõla Eesti Mängude mõttele. Eesti noorus on võtnud omaks käesoleva ürituse, et tunda end suurel pidulikul silmapilgul tõsise eestlasena kogu oma võimsuses ja omapärasuses.

Nüüd, mil kogu maa on juba Eesti Mängude ettevalmistuse hoos, saab olla ainult üks suur soov, üks suur juhtimõte, ja see on: töö arenegu iga minutiga, iga tunniga ja nädalaga senisest veelgi hoogsamaks.

Kaitse Kodu! järgmine number ilmub 21. juunil s. a. VI Võidupüha eri-kaksiknumbrina.

Arvestades selle erinumbri suurt levikut on selles numbris kuulutamine eriti kasulik, millele juhtime lugupeetud kuulutajate tähelepanu.

Ohukallaletung

ja selle vahendid

Major H. KITVEL, sv.-lendur

Seoses võidujooksuga relvastuse suurendamise alal on kõikjal käimas ka lennuvägede suurendamine. Suurriigid evivad tuhandeid sõjalennukeid ja uued relvastuskavad näevad ette sõjalennukite arvu pidevat suurendamist. Kõikjal mitmekordistatakse lennuvägesid.

Lennuväe võimete areng ja lennuväe arvuline kasv viimaste aastate jooksul on temast teinud võimsa sõjalise vahendi. Tänapäeval ei kahelda enam selles, et lennuvägi osutub tulevikusõjas üheks agressiivsemaks ja purustavaimaks jõuks, mis mitte üksi ei mõjuta järsult relvastatud võitluse viise ning maa- ja merepealsete operatsioonide ulatust ja iseloomu, vaid mis oma vahetute kallaletungidega sõdivate riikide elulisile keskusile muudab ka äärmiselt komplitseeritaks üldise elukäigu asjaosalisid riiges.

Lennuvägi saavutab üha enam võrdseid õigusi maa- ja mereväega, kujunedes nende kõrval samaväärseks relvastatud jõudude eriliigiks, ja arvestades asjatundjate arvamisi kui ka kaasaegsete sõdade, nagu Itaalia-Abessiinia ja Jaapani-Hiina sõja ja Hispaania kodusõja, kogemusi näeme, et tänapäeva moodne lahingutegevus ei ole enam mõeldav tegevuseta õhus.

Lennuvägi täidab kõige mitmekesisemaid lahingulisi ülesandeid. Teda kasutatakse mitte ainult purustus- ja hävitusevahendina nii rindel kui ka vastase territooriumi sügavuses, vaid samuti ka transportivahendina, niihästi vägede varustamiseks ja väeüksuste ümberpaigutamiseks omal territooriumil kui ka nende toimetamiseks vastase tagalasse. Sellane lennuväe osatähtsuse tõus õigustab ka meid peatuma lühidalt õhukallaletungi ja selle vahendite juures.

I. Lennukite liigid ja põhiomadused.

Üldiselt jaguneb lennuvägi: 1) maa- ja 2) mere-lennuväeks. Need mõlemad grupid koosnevad omakorda: a) luure-koostöö lennuväest, mille moodustavad luurelennukid; b) lahingulennuväest, millesse kuuluvad hävitus-, rünnaku- ja pommituslennukid, ning d) abistavast lennuväest, mis koosneb side-, transport- ja sanitaarlennukeist.

See alajaotus on teataval määral kunstlik ja teoreetiline, sest kaasaegne, moodne, lennuväe materjalosa võimaldab enamalt jaolt täita iga lennuki tüübiga

kõiki vajalisi ülesandeid. Nii täidab luure-koostöö lennuvägi harutihti rünnaku- või kergepommituslennuväe ülesandeid, kuna, vastupidi, jälle rünnakulennuvägi on suuteline täitma luure- ja koostöö- või pommituslennuvägi transportlennuväe ülesandeid.

Samuti on teataval määral kunstlik ka lennuväe liigitus maa- ja mere-lennuväeks, sest sisult võib maa-lennuvägi samade tulemustega ja sageli isegi veel paremini täita mõningaid mere-lennuväe ülesandeid. Kõik oleneb vaid sellest, missuguses ulatuses mere kohal ja missuguseid ülesandeid täidetakse.

See on aga siiski kaasajal üldtunnustatud jaotus ja seetõttu peame ka meie sellest kinni.

Igal loetletud lennuväe liigil on oma erinevad ülesanded ja iseloomustavad omadused.

Piiratud ruumi tõttu peatume lähemalt vaid lahingulennukite põhiomaduste juures:

a) Kõigepealt hävituslennuvägi. Juba nimetuses endas väljendub selle lennuväe liigi otstarve, s. o. hävitada vastase lennukid, hävitada õhuvaenlast. See siht saavutatakse n.-n. õhulahinguga, s. o. lennukite omavahelise võitlusega ja lahinguga õhus.

Selleks, et saavutada õhulahingus edu, peavad hävituslennukid omama suure, niihästi horisontaal- kui ka vertikaal- või tõusukiiruse, olema manöövrivõimelised ja omama küllalt võimsa relvastuse kuulipildujate ja suurtükide näol.

Tänapäeva hävitajail on tavaliselt üks mootor 700—1050 HP, meeskonnaks üks inimene, relvastuseks mitmest suurtükist ja kuulipildujast või ainult kuulipildujaist moodustatud kombinatsioon. Maksimaalne kiirus 450—570 km/t.

b) Teise lahingulennuväe liigina vaatleme rünnakulennuväge, mis erineb pommituslennuväest sellega, et tema peamiseks ülesandeks on vastase elavate jõudude hävitamine, kuna pommituslennuväe võimsad löögid on omakorda määratud peamiselt liikumatute esemete purustamiseks.

Seejuures on rünnakulennuväe tegevuse suurimaks iseärasuseks tegutsemine väga väikesilt, normaalselt 2—25 m, kõrgusilt, missugust tegevust tuntakse n.-n. niitva lennu nime all.

Rünnakulennukeilt nõutakse suurt manöövrivõimet, mitmekesisust ja väga võimsat relvastust kuulipildujate

ning pommide näol ja võimsat ning kindlat töötavat mootorit.

Tänapäeva rünnakulennukil on tavaliselt üks, kuni 700 HP, mootor, meeskonnaks 2 inimest, relvastuseks 8—10 klp., pomme 200—400 kg, maksimaalne kiirus on 360—400 km/t. Kuna see lennuväe liik tegutseb madalal kõrgusel maapealsete relvade tulepiirkonnas, siis on lennuki elulised osad (nagu mootor, kütteaineanumad ja meeskonna istmed) tavaliselt soomustatud.

d) Kui maailmasõjas oli lennuväe võimsuse mõõdupuuks hävituslennuvägi, siis hinnatakse tänapäeval lennuväe võimsust pommituslennuväe järgi. Pommituslennuk on kaasajal õhuohu kandjaks ja üheks tähtsaimaks õhurünnaku teostajaks. Kõigi suuremate riikide lennuvägede organisatsioon on kujunenud sellaseks, et pommituslennuväe erikaal on määratult tõusnud. On arvamisi, et kogu lennuväes peaks olema 75% pommitajaid, ja praegu ongi juba nii mõnegi riigi lennuväes 60—65% pommituslennukeid.

Olenevalt lennukite kandjõust jaguneb pommituslennuvägi kaasajal: 1) kergeks, 2) keskmiseks ja 3) raskeks pommituslennuväeks.

— Kergesse pommituslennuväkke kuuluvad tavaliselt ühemootorilised kaheistmelised lennukid, mis võtavad kaasa 400—500 kg pomme. Nende ülesandeks on mõjutada operatsioone vastase lähima tagala pommitamisega, kaugusel 500—700 km.

Kergel pommituslennukil on üks mootor 450—1000 HP, meeskonnaks 2—3 inimest, kuulipildujaid 3—4, maksimaalne kiirus 350—400 km/t.

— Keskmise pommituslennuvägi omab tavaliselt kahemootorilisi mitmeistmelisi lennukeid, kandjõuga kuni 1000 kg. Sellele pommituslennuväe liigile määratud märgid asuvad vastase sügavamas tagalas 600—800 km kaugusel rindest.

Keskmisel pommituslennukil on kaks mootorit 600—870 HP, meeskonnaks 2—4 inimest, kuulipildujaid 2—5, maksimaalne kiirus 400—450 km/t.

— Raske pommituslennuvägi koosneb mitmeistmelisist ja mitmemootorilisest raskest lennukeist, mis tõstavad 1—5 tonni pomme.

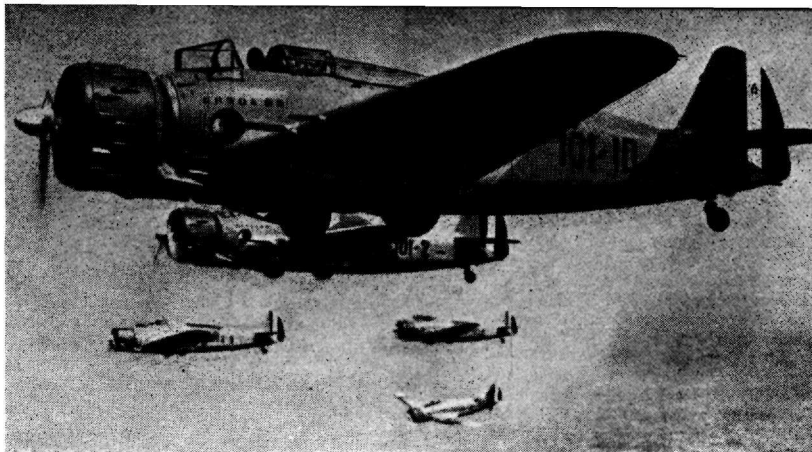
Seda liiki pommituslennuväe ülesandeks on peamiselt iseseisvate operatsioonide sooritamine vastase administratiivpoliitiliste keskuste vastu, vastase moraali mõjutamine ja ta tööstusrajoonide paralüüsimine ning võimaluse korral ka hävitamine. Seejuures ulatuvad raske pommituslennuväe löögid 1600—1800 km kauguseni rindest.

Raskel pommituslennukil on 2—6 mootorit 500—1600 HP, meeskonnaks 5—10 inimest, kuulipildujaid 5—10, suurtükke 1—2, maksimaalne kiirus 300 kuni 415 km/t.

Kui kerge pommituslennuvägi täidab oma ülesandeid peamiselt päeval ja erijuhtumel öösi, siis toimub keskmise ja raske pommituslennuväe tegevus peamiselt öösi, kus vastase õhukaitse vastutegevus ei ole niivõrd mõjuv kui päeval.

II. Lennuki relvad.

Lennuki relvastuse kandvaimaks osaks pealetungil maapealsetele märkidele on pommid ning pealetungil

Itaalia rünnakulennuk Breda 65. Ülesvõttel on selgesti nähtavad kandepindades asuvad kuulipildujad

ja kaitsel õhus viibivate märkide vastu kuulipildujad ja suurtükid, kusjuures kuulipildujad on viimasel ajal olnud edukalt kasutatavad ka maapealsete märkide vastu.

Kui maailmasõja algul 1914. a. lennuki relvastuseks olid vaid püstol, karabiin ja erilised allapillutavad nooled, siis on kaasaegne, moodne, lahingulennuk varustatud mitte üksi kuulipildujaiga, vaid ka kuni 37 m/m kiirlaskjate suurtükkidega.

Tulirelvist on lennukikuulipilduja kõigil lennukel põhirelvaks nii enesekaitsel kui ka kallaletungil. Kaliibrilt jagunevad sellased kuulipildujad harilikku-kaliibrilisiks (7—8 m/m) ja suurekaliibrilisiks (11—15 m/m) ning nende iseärasuseks on kerge kaal (umb. 10 kg) ja suur laskekiirus (1500 l/min).

Lenduri poolt käsitatavad kuulipildujad on monteeritud lennukile liikumatult, võimaldades tulistamist vaid lennu suunas, milleks tulistamisel sihitakse märki kogu lennukiga. Peale liikumatute klp. on mitmeistmelisil lahingulennukeil veel teisi klp., mis asetsevad pöönleval alusel või erilistes tornides ja võimaldavad tulistamist igas suunas.

Mis puutub lennuki suurtükkidesse, siis on nende kal. 20—37 m/m ning nendega varustatakse tänapäev nii moodsaid hävitajaid kui ka teisi lahingulennukeid.

Sõjalennukite lahinguvõime väärtus on seda suurem, mida paremad on relvad lennuki kuulipildujate ja suurtükkide näol, millede laskekiirus on kaasajal väga suur. Nii on tänapäeva moodsaima 23 m/m lennukisuurtüki laskekiirus 700 lasku/min., kuna lennuki moodne klp. suudab minutis välja lasta isegi 1500 lasku. Kui arvesse võtta, et lennukil on sellaseid klp. kuni 8, siis suudab moodne hävitaja saata vaenlase pihta kuni 200 lasku/sekundis.

— Lahingulennukid ei ole kaasajal varustatud mitte ainult tulirelvadega, vaid need kannavad endaga kaasa veel hulga mitmekesiseid ohtlikke vahendeid. Sella-seiks lennukeilt allaheidetavaiks kahjulikeks vahendeiks on mitmesugused lennupommid, keemilised rünnakpommid, taudipisilastega täidetud ampullid ja propagandamaterjal. Ohtlikemad neist vahendeist on lennupommid, millede võimsus on kaasajal tunduvalt tõusnud.

Olenevalt purustamisele kuuluva märgi iseloomust jagunevad kasutatavad lennupommid väga mitmesse

Nõukogude Vene langevarju-üksus

liiki nii tüübilt kui ka suuruselt. Neist on tähtsaimad: fuggass-, kild-, süüte- ja keemilised pommid.

Üldiselt koosnevad lahingupommid lõhkeainega täidetud õhemate või paksemate seintega metallkestast, milles lõhkeaine moodustab 20% (kildpommidel) või 50–60% (lõhkepommidel) pommi kogukaalust.

Pommi paneb plahvatama süttik kas õhus mõnel tellitaval kõrgusel maapinnast (s. o. lentsüütaja) või sel hetkel, kui pomm põrkab vastu takistust (sel puhul lööksüütaja), või lõpuks mõni aeg (0,01 sek. kuni mitu tundi) pärast seda, kui pomm on põrganud vastu takistust (viitsüütaja).

Pommid mahutatakse erilisesse magasinisse, mis asuvad lennuki tiibade ja kere all või lennuki keres. Pommide vabastamine toimub mehaanilise või elektrilise seadme abil kas üksikult või järjestikku, automaatselt.

Et saavutada pihtamist, tuleb lahingukõrgusel (4000 m) keskmise kiirusega (100 m/sek.) lendavalt lennukilt pomm vabastada 1500–2000 m enne lennuki märgi kohale jõudmist. Selleks kasutatakse erilisi sihtimiseadmeid, mis võimaldavad vilunud pommipildujal pommide allaheitmist hajumisega 2–4% lennukõrgusest. See tähendab, et näiteks 4000 m kõrgusel lendavalt lennukilt kukuvad sihitud pommid sõõri, mille raadius on 80–160 m ümber pommitusmärgi. Hajumise tõttu on pihtamisohus aga kõik esemed, mis asetsevad 200–500 m kaugusel pommitusobjektist.

Nüüd mõni sõna üksikute pommiliikide iseloomustamiseks:

a) Fuggasslõhkepommid on tavaliselt kaaluga 50–1000 kg ja need leiavad pommituslennuväes kõige laialdasemat kasutamist püsiva ilmega esemete purustamiseks või vigastamiseks.

On küll olemas veel raskemaid pomme (kaaluga kuni 1800 kg), kuid neid kasutatakse vaid erandjuhtumel, kuna on ilmnunud, et 1000 kg pomm suudab purustada igasuguse, ka kõige suurema ja vastupidavama, ehituse; enamasti piisab aga juba 500-kg pommit. Ka Hispaania kodusõja kogemused tõendavad omakorda, et 5–6-kordse raudbetoonist maja purustamiseks on küllaldane isegi 250 kg fuggasspomm, mis sellase elamu läbibistab nagu „nuga või“.

50-kg ja raskemad pommid läbibistavad kõik harike hoonete katused ja vahepealsed laed ning lõhkevad tänu viitsüütajale alles keldris, kusjuures tabatud ehitus puruneb kas osaliselt või täieliselt. Kõrvalsuunas, kuni 50 m kauguseni fuggasspommi lõhkemiskohast, tekivad õhusurve toimel järgmised purustused: 50-kg pommi lõhkemisel purunevad aknad ja ukSED; 100 kuni 300 kg pommi lõhkemisel langeb sisse lõhkemiskohapoolne majasein, kuna 500–1000-kg pommi lõhkemisel variseb kokku kogu maja. Seega võivad fuggasspommid, langedes linna tänavaile, teha maatasta terved majadeblokid ja kvartaalid.

b) Kildlõhkepommide kaal kõigub tavaliselt 4–50 kg vahel ning nende peamiseks eesmärgiks on elavate märkide hävitamine. Need annavad lõhkemisel umbes 600–1200 kildu, mis suure kiirusega lamedalt mööda maapinda laiali paisatakse ja mis võivad surmata elusolendi 250–300 m kaugusel lõhkemiskohast.

d) Moodsad süütepommid kaaluvad tavaliselt 1–2 kg, kuid viimasel ajal on katseid tehtud isegi 50-kg pommide ehitamisega. Neid kasutatakse peamiselt kahjutulede tekitamiseks elukeskuses.

Süütepommide süüteaine on väga mitmesugune. Tarvitatavaim süüteaine koosneb termiidist. Siis on tarvilusel veel elektrontermiitpommid, milledes elektronmetallist (magneesiumi, alumiiniumi ja teiste metallide sulam) pommi kest on täidetud termiitseguga (s. o. 25% alum. pulbrit + 75% rauaoksüüdi), elektroniga, tahkete õlisegudega jne.

Elektroni ja termiitsegu põlemisel tekib 2000–3000° kuumus, mille käes süttivad ka kõige raskemini tuld võtvad ained ja sulavad läbi õhukesed plekkpinnad. Põlevad pitsmed nendest pommidest lendavad 10–15 meetri kaugusele.

Termiitseguga pommide iseärasuseks on see, et neid ei ole võimalik veega kustutada, vaid kustutamiseks on kõige sobivam kasutada kuiva liiva.

Süüteainena leiab tarvitamist ka valge vosvor, mis pommi lõhkedes paiskub laiali tulevihmana 20–100 m kaugusele. Kuna põlev vosvor tekitab valutavaid ja raskesti parandatavaid tulehaavu, siis kasutatakse vosvorpomme sageli elavate märkide vastu. Põlevalt vosvorpommi saab küll veega kustutada, kuid vee ära aurates süttib vosvor uuesti.

e) Keemilised pommid kaaluvad tavaliselt 10–100 kg. Need on täidetud peamiselt vedela mürgainea, mis pommi lõhkemisel osalt gaasina, osalt vedelikuna laiali paisatakse. Keemilise pommi mürgituse ulatus on suurem, kui pomm lõhkeb teatud kõrgusel maapinnast. Nii gaasitab 10-kg püsipaikse mürgainea täidetud pomm maa peal lõhkedes ligikaudu 300 m², õhus lõhkedes aga 3–4000 m² pindala. Nende pommide mõju hindamisel tuleb arvestada ka seda, et sõjagaasi tarvitamise võimalused sõltuvad tunduvalt meteoroloogilisest tingimusest. Tugev tuul, päikesepaiste, vihm, õhuniiskus ja soe ilm on ebasoodsad sõjagaaside tarvitamisel, sest loetletud tingimused mürgaine hahitub ja laguneb väga kiiresti.

Keemiliste pommide kõrval levitatakse lennukelt keemilisi ründeaineid ka veel piserdamise teel.

Õhuvaenlane kasutab tagalas keemilisi ründeaineid koos teiste ründe vahenditega, püüdes seega tekitada esijoones rahva hulgas paanikat ja pealeselle halvata abiandmise tegevkondate töövõimet.

Inimkaotused keemiliste ründeainete läbi on keemiliseks kaitseks hästi ettevalmistatud elanike hulgas tavaliselt aga õige väikesed.

Maailmasõjas sai esimesil gaasirünnakuil surma ja vigastada 30% ja rohkem sõdureid, kuna sõja lõpu poole olid kaotused tavaliselt ainult 2—5%, kuigi siis kasutati palju suuremal hulgal ja palju tugevamaid ründeaineid.

Kiire ja asjatundliku esmaabi ja ravi korral suri gaasimürgitatuid vaid 2—3%.

f) Lõpuks veel mõni sõna bakterioloogilist ja propagandapommidest. Kuigi seni teada olevail andmeil bakterioloogilisi pomme ei ole tarvitatud ei Maailmasõjas ega ka kaasaja sõdades, leidub siiski sõjakirjanduses vihjeid nakkushaigusi tekitavate pisikute levitamise võimaluste kohta. Kasutatavaimaks pisikuks oleksid peaaesjalikult koolera-, katku- ja tüüfusepisikud, mis lennukeilt alla heidetakse erilistes klaasampullides.

Kas bakterioloogiliste vahendite kasutamine tulevikusõjas omab nimetamisväärsust tähtsust, on väga küsitav. Üldiselt suhtutakse sellesse tagasihoidlikult. Tuvakse ette, et nende kasutamine on seotud mitmesuguste raskustega ning et tekitatud epideemia võib levida väga laialdaselt ja kanduda üle ka oma sõjaväkke ja oma maa-alale.

Propagandapommidega levitatakse vaenlase territooriumi kohal vastavasisulisi lendlehti. Sellased pommid, varustatuna lendlehtedega, väikese hulga lõhkeainega ja lendsuütajaga, lõhkevad teatud kõrgusel maapinnast ja paiskavad oma sisu laiali.

III. Nüüd vaatleme lühidalt veel õhudessantide küsimust.

Tuginedes transportlennuväe arengule on reas riiges, mis omavad suuri ja võimsaid õhujõude, tekkinud mõte paisata oma relvastatud jõude vastase tagalasse, kasutades selleks vastavaid suuri ja sääraseiks ülesandeiks eriti kohandatud lennukeid. On tekkinud n.-n. õhudessandi mõiste ja paljudes riikides on käimas katsed sel alal.

Muuseas pole vahet huvita märkida seda, et õhudessandi mõiste pole siiski ehk nii uudne nagu meie seda tavaliselt arvame, kuna mõningail andmeil olevat ka Napoleon omal ajal tõsiselt kaalunud võimalusi ja teinud isegi teatavaid ettevalmistusi Inglismaa vallutamiseks õhupallidel kohale saata kavatsetud vägede abil. Üldise olukorra muutumise kui ka tehniliste vahendite puudulikkuse tõttu jäi aga see kava teostamata.

Maailmasõjas juba alates 1914. a. sooritati nende maandumisega vastase tagalas, toimetades lennu teel vastase territooriumile üksikuid isikuid — salakuulajaid, õhkijaid jne.

Õhudessanti, kui sellast, operatsioonina laial rindel ei ole seni veel teostatud üheski möödunud sõjas. Küll aga on lennuväe võimete arenedes alustatud laial-

Langevarjudel allahüpanud meeskond — asub pärast maandumist viivitamata tegevusse

dasi katseid suuremate relvastatud üksuste paiskamiseks rinde tagalasse.

Ja viimasel ajal toimuvad katsed on tõestanud, et tänapäeva lennuväe materjalosa on võimeline õhu teel transporteerima nii suuremaid relvastatud koodeid kui ka suurtükke, autosid ja isegi kergeid tanke. Samuti on ilmnenud, et on teostatav relvastatud sõdurite, raskete jalaväe relvade kui ka lahingumoonaa maandumine langevarjudel.

Inglased on õhutransporti edukalt kasutanud ka rahutuste mahasurumisel asumaades, kuna teistes riikides on sellast moodust kasutatud laialdastel maanduvitel.

Ka äsja lõppenud Hispaania kodusõjas kasutas kindral Franco lennuväge edukalt transportvahendina, toimetades kodusõja algul, nelja nädala kestes, lennukeil Marokost Hispaaniasse 13.000 sõdurit ja 500 tn. mitmesugust sõjalist varustust.

Eriti suurejoonelisi katseid on sel alal aga teostatud N. Venemaal, kus näiteks 1935. a. Kiievi manöövreil hüppas langevarjudega alla 1200 sõdurit, kelle kattel hiljem 40 minuti jooksul aerodroomil maandus 2500 sõdurit; ühes teises rajoonis hüppas samal ajal langevarjudega alla 1800 sõdurit ja maandus lennukeil 5700 meest.

22. sept. 1936. a. Moskva sõjaväeringkonna manöövritel maandus punase poole 2200 sõdurit langevarjudel ning nende kattel tõid lennukid hiljem kohale 3000 meest ühes suurtükiväega.

Praegu on n.-n. õhujalaväe- ja langevarjuüksusi olemas juba N. Vene, Prantsuse ja Saksa armees, kuna reas riiges sellased väeosad on loomisel.

Mis puutub õhudessandi eesmärki, siis võiks õhudessandi võimalikeks ülesanneteks olla luure, side mässulisiga ja purustustööd, mida teostatakse üksikute isikute või väiksemate üksuste toimetamisega vastase tagalasse, ja tõsisemad ning suuremad lahingulised ülesanded, milleks vastase maa-alale tuleb kohale viia suuremad jõud.

Sõjavälennukite tähtsamate eritüüpide võimeid 1937/38. a.

Riik	Lennuki tüüp	Mootori võimsus HP	Maksimaalne kiirus km/h	Tõusukiirus		Lagi m	Tegevusalatus km	Pommide kaal kg	Relvastus		Märkmeid
				m	min.				klp.	srtk.	
H ä v i t a j a d											
N. Vene	J. 16.	650/700	450	5000	6,5	9600	320		2	—	Tegevusalatus = lennualatus — 20%
"	J. 17. (Ts. K. B. 19)		450/490			11300	360		{6 4	— 1	
Prantsusmaa	Morane-Saulnier 406	860	490	5000	6,5	11000	240		2	1	
Inglismaa	Vickers Supermarine Spitfire 1.	1050	570	5000	5,5	9000	320		8		
Itaalia	Fiat G. 50	850	460	5000	6,5	9500		144	4		
Saksamaa	Messerschmitt B. F. W. 109	950	520	5000	5,1"	11400	290		4	2	
L u u r e l e n n u k i d											
N. Vene	Ts. AG-i —25 (D. R.)	900	264			7000					
Prantsusmaa	Potez 63	2×700	440	5000	8,2	10000	600			2	
Inglismaa	Westland A-39/34. „Lysander“	825	375				800	100		2	
Itaalia	Breda 65.	870	425	5000	10	8000	560	144		3	
K e r g e d p o m m i t u s l e n n u k i d											
N. Vene	S. B. 2 „Katiuška“	2×750	425	5000	11,5		480	600	2—4	1	
Prantsusmaa	Caudron 670	2×220	405				1040	300	1	2	
Inglismaa	Bristol 142. M. „Blenheim I“	2×825	450	4570	8,8	9140	800	800	3		
Itaalia	Breda 88	2×870	417				400	5			
Saksamaa	Dornier D. O. 17	2×600	445	5000	10	7000	600	750	4		
R a s k e d p o m m i t u s l e n n u k i d											
N. Vene	T. B. 3 (Ts. AG 6)	4×680	300	2000	12	5000	800	1500— —3000	8		
"	A. N. T. 40 (MJ.-13)	2×850	360			9000		1200	2	1	
Prantsusmaa	Farman 223	4×1100	400	4000	10	8000	960	4200	1	2	
Inglismaa	Handley Page. H. P. 54 „Harrow I“	2×915	320			5850	800	2600	5		
Itaalia	Savoia Marchetti S. 79. B	2×1000	415	4000	12,10"	8400	1000	1200	6		
Saksamaa	Dornier DO. 19	4×650	380								

Vastase õhuhessant rindel võitleva sõjaväe tagalas võib osutada ohtlikuks ja tekitada tõsiseid kahjusid, mis pärast nende kiire likvideerimine omab suure tähtsuse.

Võitlus dessandiga on väga raske, kuna algatus on vastase käes ning kaitsjal puudub võimalus ette näha dessandi teostamise aega, liikumise suunda ja sihtkohta. Eriti raske on see langevarjudel maanduva dessandi suhtes. Samuti on raske kaitsta kõiki tähtsaid punkte riigi territooriumil, kuna kaitsta ei tule mitte üksi rindejoont, vaid ka laialdasi rajoone tagalas.

Võitluses õhuhessantide vastu peab tähelepanu pöörama kõigepealt maastiku vastavale ettevalmistusele, s. o. tuleb ehitada lennukite maandumist takistavaid kunstlikke tõkkeid maandumiseks soodsatel kohtadel, vähimalt kõigi tähtsamate objektide läheduses. Mõeldav on ka üksikute maandumiseks soodsate alade mürgitamine gaasidega.

Tuleb aga silmas pidada, et suurte, maandumiseks soodsate rajoonide puhul võib niisuguseid vahendeid kasutada vaid osaliselt, kuna nende teostamine nõuab palju aega ja kulu. Ja pealegi võib kogu vaev osutada asjatuks, kuna dessant võib hoolimata sellaseist tõkkest maanduda langevarjudel.

Juba maandunud dessandi vastu võitlemiseks on aga vaja elavat jõudu, milleks kogu riigi territoorium tuleks jagada kaitseribadeks, kusjuures igal ribal oleksid oma vaatlus- ja löögiüksused. Viimased, olles motoriseeritud, peavad suutma kiiresti tegevusse astuda maandunud õhuhessandi hävitamiseks.

Mis puutub kohaliku elanikkonna ossa õhuhessandi vastu võitlemises, siis võiks siin vahest kõne alla tulla vaid väiksemate purustus- ja ülesandeiga maandunud salkade hävitamine või vangistamine, kuna suuremate õhuhessantide vastu võitlemisel osutub kohalik elanikkond kindlasti võimetuks. Vastuvaidlematut tähtsust omab aga kõigi kodanike ettevalmistus õhuvaatlusteenistuse ja õhukaitse organite alanõuetamise alal.

Tulevikusõjas on kindlasti olukordi, kus moodsa „õhujalaväe“ tegevusse saatmine end ära tasub. See pärast tuleb õhuhessantide probleemi arengut tähelepanuga jälgida ja uurida, pöördes meie oludes erilist tähelepanu just vajalike vastuabinõude leidmisele. Üldiselt on aga suurejoonelist õhuhessantide teostamine esialgu siiski veel tulevikuküsimus ja seepärast ei tule selle rakendamise võimalusi praegu veel ülehinnata.

(Järgneb.)

TARTU JA TARTUMAA MALEVAD SAAVAD ENDALE KODUDI

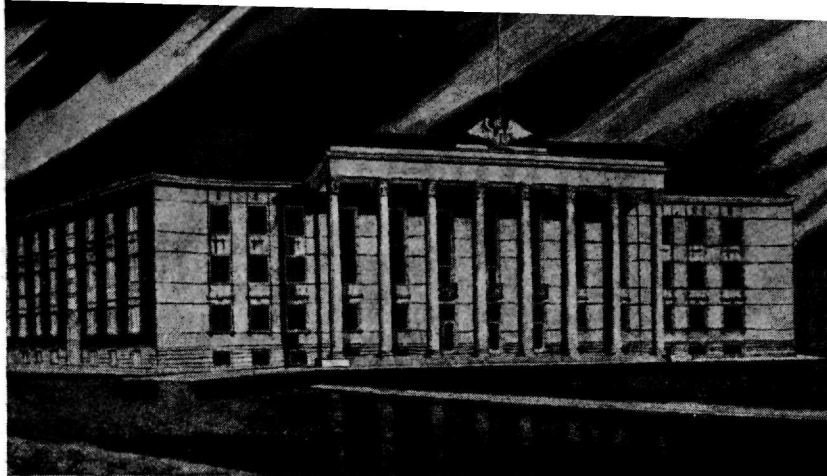
Käesoleval kuul algasid Kaitseliidu Tartu hoone ehitustööd. Ehitatavas hoones saavad endale kodu Kl. Tartu ja Tartumaa Malevad. Senini pidid tähendatud malevad asuma kitsastes üüriruumides, kus puudusid korralikud õpperuumid ja allüksustel olid omaette ametiruumid.

Ehitatavas hoones on ette nähtud mõlemale malevale omaette ametiruumid, mis on projekteeritud vastavalt malevate soovidele ja ametiruumide kohta ülesseatud nõudeile. Samas leiavad endale kodu kõik Tartu Maleva allüksused ja Tartumaa Maleva linnaümbruse tehnilised üksused, kes senini pidid asuma laiali üle linna. Ühine kodu peaks mõjuma soodsalt õppetöö edukusele ja üksuste omavahelise kontakti kõvendamisele, sest senini puutusid allüksused omavahel kokku ainult paraadidel ja suurematel ühisõppustel-manöövritel. Ühise kodu juures on aga omavaheline läbikäimine palju tihedam ja ühtekuuluvuse tunnet süvendavam.

Õppuste jaoks on hoones ette nähtud viis õppesaali, neist neli esimesel korral ja üks teisel korral. Noortele on ette nähtud omaette õpperuumid ühes vastavate kõrvalruumidega. Kaugemalt õppustele tulnutele on ette nähtud ööbimisruum ühes sinna juure kuuluvate kõrvalruumidega.

Suuremateks kogunemisteks, nagu aktusteks ja omavahelisteks koosviibimisteks, on ette nähtud suurem saal teisel korral ühes jalutus- ja kõrvalruumidega. Saal ühes rõduga mahutab umbes 400 inimest, maksimumaalselt 700 inimest. Saalis on ettekannete jaoks vastav poodium, mida saab tarviduse korral vastavate seadeldiste abil ümber moodustada lavaks. Esinejatele on ette nähtud omaette ruumid poodiumi taga, kuhu on eraldi sissepääs otse trepikojast.

Naiskodukaitsele on toitlustamise kursuste pidamiseks ja massitoitlustamiseks ette nähtud keldrikorral suurem köögiroom ühes kõrvalruumidega, söögisaaliga ja serveerimisruumiga. Juhul, kui toitlustamine sünnib aktuse saalis, siis on toitude üleskandmiseks ette nähtud kaks toidulifti vastavate signalisatsiooniseadmetega, et vältida toitude kandmist mööda lahtisi treppe.

Kaitseliidu Tartu hoone. Vaade Jaama platsilt — Võru tänava poolt nurgalt

Keldrikorral on veel ette nähtud malevate jaoks ühine einelauaruum omaette köögi ja kõrvalruumidega.

Maja teises tiivas on ette nähtud elukorterid ametisikuile ja maja teenijaskonnale.

Hoonega ühte komplekti on projekteeritud ka võimalik ühes vastavate kõrvalruumidega, kuid esialgu jääb see osa krediidi puudusel välja ehitamata.

Hoone ehitatakse telliskivist, silikaatkivist välisvoodriga ja paekivist sokliga, kusjuures sokli nähtavad pinnad tehakse puhtalt raiutud paekivist. Akende ja uste raamistused, karniisid, arhitraav ja akende vahelised pinnad kaetakse Saaremaa dolomiidist plaatidega. Saaremaa kivist katmata pinnad kaetakse krohviga ja värvitakse lubjavärviga. Esifassaadi sambad ühes kapiteelide, baaside ja karniisidega tehakse Saaremaa dolomiidist. Sammaste vaheline peatrepp tehakse puhtalt raiutud paekivist. Esifassaadile asetatakse skulptuurset väljatöötatud Kaitseliidu kotkas.

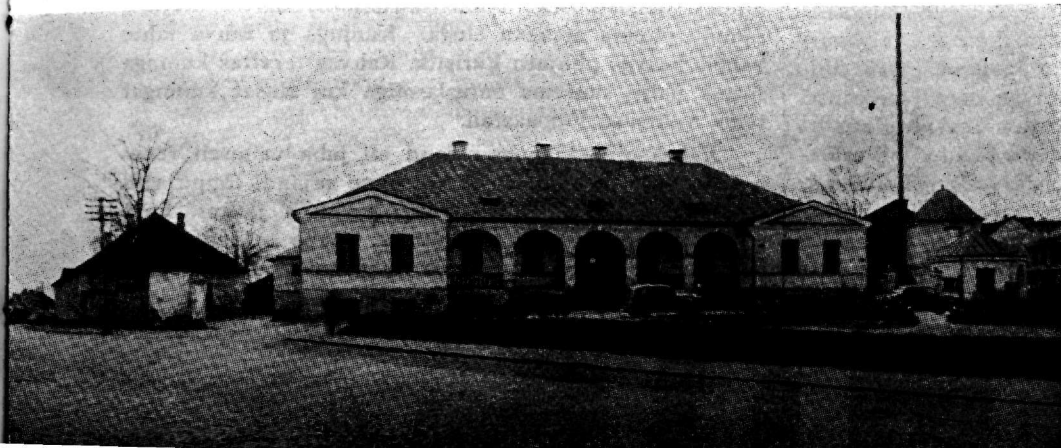
Maja varustatakse sooja vee keskküttega ja oma veevärgiga. Kõik õppesaalid, aktusesaal, klubi ja massitoitlustamise köögid, klubiruumid, üldkasutatavad WC-d jne. varustatakse peale loomuliku ventilatsiooni seadmete veel mehaaniliste ventilatsiooniseadmetega, et suuremate rahvakogunemiste korral oleks värsket õhu saamine kindlustatud.

Kaitseliidu hoone ehitamistööd on antud valikpakkumiste alusel a.s. „Betonile“, kes peab hoone tarvitamisvalmilt üle andma 1-seks augustiks 1940. a.

Kaitseliidu hoone valmides rikastub Tartu ühe suure ja nägusa hoonega, mis asetseb käidavaimate tänavate — Riia ja Võru tänava — nurgal, peafassaadiga vastu Jaama platsi, kus senini asetsesid endise postijaama hooned ja kuurid. Kavatsuste kohaselt on ette nähtud Jaama platsile ka õppursõdurite mälestussammas. Seega omandab see nurk Tartus kauneima ilme.

K. A. Saluoks.

Endise postijaama hooned, kuhu püstitatakse Kl Tartu hoone

Suure Prantsuse revolutsiooni 150 aasta mälestuspäevaks

Kui tuletame meele selle ajakirja veergudel suurt Prantsuse revolutsiooni tema 150 aasta mälestuspäevil, mis algasid 5. mail ja kestavad kogu käesoleva aasta, siis põhjustab meid seda tegema selle revolutsiooni kaugaulatuslik mõju Euroopa rahvaste kultuurile ja riiklikule korrale, mida võime märgata tänapäevgi. Valgustusaja ja Prantsuse suure revolutsiooni aegne ideestik on paljudes osades realiseeritud alles pärast maailmasõda. Üldiselt võime kinnitada, et see vägev liikumine, mis sai alguse 1789. aastal Prantsusmaal, tõi suuri muudatusi nii oma kodumaal kui ka kogu Euroopa mandril. See ei olnud ainult poliitiline revolutsioon, mitte üksi valitseva riigikorra kukutamine, nagu seda pärast maailmasõda paljudes riikides ette on tulnud, vaid see oli ühiskondlik ümberloomine demokraatlikus vaimus. Õigusega nimetatakse seda Suureks Revolutsiooniks (La Grande Révolution), kuna klassihuvilised või lokaalse tähendusega riigipöörded, millede peaesmärgiks on ühe klassi ainuvõimutsemine või valitseva riigikorra kukutamine, jäävad revolutsioonideks sõna kitsamas mõttes. Need on õigupoolest detailsed nähtused suurest Prantsuse revolutsioonist.

Et mõista revolutsiooni tekkimist ja tema edaspidist ulatuslikku mõju Euroopa mandrile, peatume mõne sõnaga „Suure sajandi“ vanal riigikorral (ancien régime) ja selle hoovkondlikul, absolutistlikul, kultuuril. Mõlemad said hiljem revolutsiooni põhjustajaks.

Pime keskaeg mõõdus viieteistkümnendal ja kuuesteistkümnendal sajandil. Juba siis algas laialdane tõeluse vallutusprotsess, mille keskel me elame veel praegugi. Renessansikultuur, mis sai oma alguse Itaaliast, pööris skolasitikute üldideede ja üldtõekspidamise asemel ikka enam tähelepanu elu mitmekesisuse ja erinevustele poole. Ainult nii võis anda aluse suurematele sünteesidele. Taeva asemel hakati uurima maad. Prantsusmaa võttis renessansi valmiskujul vastu ja hakkas seda ümber sulatama oma näo järgi. Kolmekümneaastane usupuuhastussõda, mis lõhestas ja närastas teisi Euroopa riike, lõppes Prantsusmaale õnnelikult. Siit peale läks Prantsusmaa sisemise koondumise ja kindlustamise rada. Võimukad vasallid alistati järk-järgult kuninga keskavõimule. Kogu riigiaparaat ning vaimne elu keskendusid üha enam riigi pealinna, Pariisi. Prantsusmaa muutus n.-n. absoluutseks monarhhiaks. Samal ajal astus ta Euroopa kultuuri etteotsa. Suure sajandi kultuur polnud enam üld-euroopalik, nagu seda oli gootika või isegi renessanss, vaid see oli puhtprantsuslik saavutus. Ses absolutistlikus kultuuris kehastusid kõik ajajärgu püüded nii tõelikkult, et kõik teised maad hakkasid seda jäljendama, tõstes seega Prantsusmaa kogu Euroopa juhiks. Prantsuse keel, kunst, maitse ja vaim määrasid kõigi maade seltskondliku tooni. Tekkis teistest ühiskonnakihti-

dest eraldunud hoovkondlik internatsionaal, mille välistel vormid ja mõttelaad olid prantsuslikud. „Suure sajandi“ kultuur jäi kõikjal aristokraatlikuks, ülemuskihi kultuuriks, kuigi sageli tema loojaks olid kodanliku päritoluga kunstnikud ja mõtlejad. Ainult Holland ja Inglismaa jäid sellest puutumata, sest seal oli idanemas uus kodanlik kultuur, kuna aga teistes maades ühiskondlikud vastolud aina kasvasid, mida aitas suurendada ainuvalitsuslik kord. Suur sajand püstitas endale mälestusmärgi kuulsa Versailles' lossi näol. Selles hii-gelehituses avaldus prantsuse vaim kõiges oma suuruses ja rikkuses. Selle sajandi vaim ei avaldunud enam jumalatemplis nagu gootikaajal, vaid kuningalossis. Maine valitseja oli astunud jumala asemele. Ta oli saanud valguse jumalaks. Louis XIV kandiski päikese kuninga, roi soleil'i, nime. Versailles on ainuvalitsusliku monarhhiia sümbol. Kogu ehitus on valjult plaanikindel, mis ei ole jätnud midagi juhuse hooleks. Ta on mõistuslik, fantaasiata ja ebaromantiline. Nagu hoovkonna elus, nii oli ses lossis kõik reeglipärane, korraldatud ja alistatud etiketile. Iseloomustav ajastule on seik, et kõik lossi ümbruse jooned jooksid kokku kuninga magamistuppa, mida peeti nähtavasti palju tähtsamaks kui troonisalaali või riigi valitsushoonet. Lossi ees laius linn, mille peatänavad jooksid kokku lossi ette, suundudes sealt jällegi kuninga magamistuppa. Kõikjal lossi ümber valitses niisama sümmeetriline kord nagu lossiski. Loodus oli painutatud pisisajadeni korratahte teenistusse. Isegi puudele anti geomeetriselised vormid. Selles aias tundis inimene end looduse tõelise valitsejana, nagu kuningas oli riigis ainus ja tõeline valitseja. Mõttemaalmas nimetatakse suurt sajandit prantsuse klassika-ajajärguks, millal kõigil kunstialadel domineeris mõistus ja korrapärasus. Louis XIV lõppes kõrgeklassika ajajärk, olgugi et selle mõju kestis veel edasi. Ka monarhhiia püsis näiliselt endises hiilguses, kuid hävingu algidusid võis näha juba Louis XIV ajal. Tema korduvad sõjad, hoovkonna alatised pidustused ning juubeldused ja ka kuulsa Versailles' ehitamine kurnas rahva tühjaks, mille tagajärjeks oli ennekuulmatu vaesus ja nälg. Äärmusse viidud keskendus, pisisajadeni ettemääratud ja sunniviisiliselt korraldatud piiratud riiklik korraldus tardus lõpuks mehaaniliseks kohusetäitmiseks, mis ei suutnud sammu pidada areneva eluga. Kuninga ja rahva tahte vahele kasvas põhjatu kuristik. Rahvas tervitas kuninga surma palju suurema entusiasmiga kui elusat kuningat tema valitsuse lõppaastail.

Kaheksateistkümnendal sajandil oli juba vaimselt revolutsiooniline, aimamata, et see enne sajandi lõppu viib tegeliku revolutsioonini. Mõistusekultus jätkus, kuid mitte endises liidus korratahtega. Selle sajandi teisel poolel oli määrav sõna öelda valgustatud mõttel. Pea-

Anonüümne karikatuur 1789. a. (Ahlais inimene kujutab prantsuse rahvast, keda rõhuvad eesõigustatud kihid)

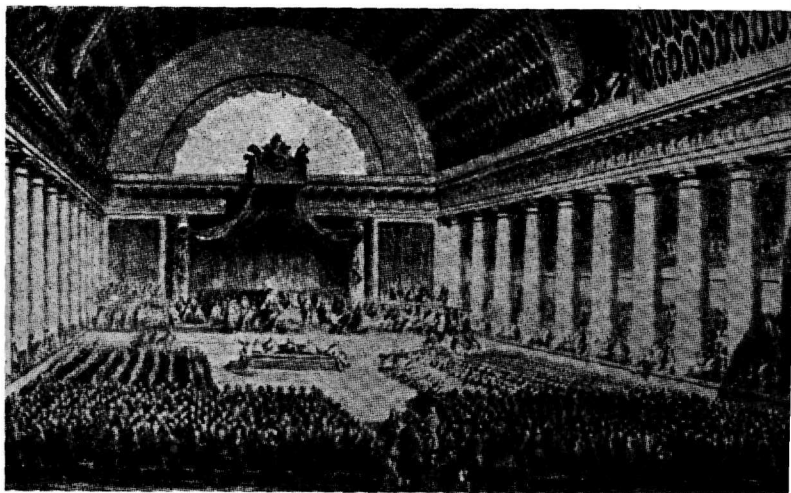
aegu kõik revolutsioonid on alustatud ülalt ja sealt läinud perifeeriasse. Nii oli lugu ka suure Prantsuse revolutsiooniga. Valgustatud mõttekandjail-filosoofidel õnnestus oma esimesi pooldajaid võita aristokraatlikust seltskonnast. Paljud aristokraadid ise algatasid võitluse, mis hävitas lõpuks neid endid. Aadel oli vaba, samuti olid vabad rikkad kodanlased, sest raha eest nad võisid osta aadliitleid ja ühtlasi maksuvabaduse, kuna kõik teised olid aga orjastatud, kes pidid täitma riigikassa, et hoovkonnal oleks võimalik elada muretult lõpmatute pidude säras. Mis jäi järele riigimaksudest, selle võttis rahvalt maal ära kohalik mõisnik ja linnas maksude sissenõudja. Tänapäeval näeme riigivõimu alust rahva tahtes, tol ajal oli võim Jumala armust valitseja eraomand. Kõik, mida kuningas, aadel ja kirik tegid, oli õige. Kes neid arvustas, oli jumalapilkaja ja langes mitte üksi ilmliku, vaid ka kirikliku kohtu alla. Neil olid kõik õigused, kuna rahva peal lasusid kõik kohustused. Ainult sõnakuulmise õigus oli rahval. Parimaks kuulekuse vahendiks oli asjaolu, et rahvas hoiti pimedas teadmatuses. Kogu selle kohutava ülekohtu vastu astusid välja valgustusaja mõtlejad, kelle hulka kuuluvad Montesquieu, Voltaire, Diderot, Rousseau, D'Alembert ja paljud teised. Silmapaistvaimal kujul avaldus see uus vaimulaad „Suures entsüklopeedias“, mille koostamisest võtsid osa kõik selle ajastu juhtivad vaimud. See teos pidi kõigi asjade kohta avaldama ainult tõe, mitte seda, mida kirik õpetas tõena, vaid vastupidist tõe, mis toetus ainult mõistusele ja teaduslikule uurimusele. Kunagi pole trükitud sõna mõju olnud suurem kui just valgustusajal. „Entsüklopeedia“ ilmumine oli omaette suursündmus, mis avaldas kolossaalset mõju kogu mõtlejale maailmale. Ta avas rahva silmad, kes hakkas nägema kau-

gemale kirikust ja isevalitsejast. Entsüklopedistidele tuli abiks valgustusaja säravaim täht Voltaire. Ebaõiglus, sallimatus ja ebausk olid jõud, mille vastu ta võitles kogu eluaja kõigi vahenditega. Ta rajas teed üldisele vabastusele samal ajal kui Montesquieu põhjendas oma teosega „Seaduse vaim“ (Esprit des lois) uueaegse riigiteooria. Montesquieu näeb ette õigusliku riigi põhitingimustes kolm iseseisvat võimu: seaduseandlik, täidesaatev ja kohtu võim. Need kolm võimu pidid üksteist kontrollima, et mitte üksiku tahe ja meelevald ei pääseks riiki oma huvides juhtima.

Mõistuse ainuvalitsuse vastu, mis domineeris nii hoovkonna kui ka aadli juures, algas võitlust Jean Jacques Rousseau. Temast sai tundelise reaktsiooni juht, mis viljastas tolaaegset kuiva skepsist loomuliku tundelisusega. Rousseau kuulus armastusromaan „Uus Héloïse“ ja haridusprogrammi käsitlev teos „Émile, ou Traité de l'éducation“ olid kui värskendav tuulepuhang blaseerunud ja tüdinud seltskonnale.

Kõik need ideed vallutasid kiiresti Prantsusmaa ja siis kogu Euroopa. Isegi Läänemere idarannikule tungisid need XVIII sajandi lõpul. Meenutagem Garlieb Merkel'it, kes esimesena julges häält tõsta Baltimaade orjastatud maa rahva kaitseks. Leidus pastoreid, kes hakkasid rahvale maapealseis asjus teed juhatama, nagu seda tegi Torma pastor E. Schwarzenberg, minnes seepärast tülli maa isandatega. Kanepi praosti Philipp v. Roth'i nädalaleht suleti võimude poolt, sest et see ei õpetanud rahvale ainult jumalasõna. Mis tegi aga prantsuse aristokraatia sel valgustusajal? Pidas galantset pidu. Algas kõigi meelte rõõmupidu, mis on ajaloos ainulaadne. Versailles' jäi kõrvale. Uut voolu esindas salong. Esindusruumidest mindi intiimseisse seltskonnaruumidesse. Kõik muutus tujukaks, graatsiliseks ja kergeks. Kõikjal valitses vaimukas sädelus, olgu see kõnes või kunstis. Oldi koos ainult selleks, et võimalikult hästi meelt lahutada, vaimukalt jutelda, armatseda ja vallatleda, muresemata tuleviku ja tulevase elu pärast, sest jumalaga oli igav tegelda. Loosungiks sai kõigile: „Elul pole muud mõtet kui nauding.“ Oli raskeim eksimus hea tooni vastu puudutada seltskonnas sotsiaalseid küsimusi. Probleemid ei huvitanud kedagi. Nendega tegeldi ainult vaimuka vestluse pärast. See oli õigupoolest kuninglike armukeste, Maintenon, Pompadour või Dubarry, valitsusaeg, mis pärandas maailmale nii rokokoo kui ka revolutsiooni. Viimane ei lasknud

Seisustekogu istungite avamine 5. mail 1789. a.

end kaua oodata. Kui aastal 1774 Louis XVI troonile astus, oli isegi temal selge, et vanaviisi edasi valitseda ei saa. Ta lootis asja parandada päris lihtsa vahendiga. Tal oli selge, et rahvas vihkas üle kõige kuningate liig-naisi. Ta ise oli voruslik ja määras endale ka voo-rusliku peaministri, kelleks sai krahv Maurepas. Pea-ministril ei olnud küll poliitikamehe veri soontes, aga tema valitsusse sattus kolm meest, kes põhjalike uuen-duste poole hoidsid. Need olid välisminister marquis Vergennes, siseminister L. de Malesherbes ja raha-minister Turgot. Eriti viimane oli ettenägelik ja püüdis kõik teha, et riiki eemale hoida revolutsiooni katastroo-fist. Turgot sai kuninga oma nõusse ja hakkas teos-tama reforme. Kõigepealt ta piiras hoovkonna välja-minekuid. Ta ei lubanud teha laene ega kõrgendada makse. Ta vabastas viljakauplemise. Senini oli olukord sellane, et ühes maakonnas surid inimesed nälga, kuna teises maakonnas ei olnud vilja kuhugi panna. Turgot vabastas talupojad ja päevatöölised orjusest, tehes neist vabad kodanikud. Lõpuks kaotas ta tsunftide ees-õigused, mis ei lubanud inimesi vabalt asuda käsitööl-e. Ent mõisnikud ja vaimulikud, nähes oma eesõigusi kärbitavat, mis senini võimaldasid neile muretut elu, algasid ägedat võitlust Turgot ja tema uuenduste vastu, mis lõppes sellega, et Turgot oli sunnitud tagasi astu-ma ja tema uuendused tehti olematuks. Kuid häda kasvas. Riigikassa oli tühi ja riigivõlg oli kasvanud niivõrd suureks, et oli karta pankrotti. Viimases hädas kutsuti Genfi pankur Necker seisukorda päästma. Tema isiklik laenuusaldus võimaldas talle teha laenu, mis esialgu kõrvaldas silmapilguks rahakitsikuse. Kuid varsti oli häda suurem kui enne. Laenud aina suuren-dasid võlakooramat ja protsente. Ei jäänud muud üle kui hakata teostama sama plaani, mida omal ajal kavat-ses Turgot, s. o. maksustada mõisnikke ja vaimulikke, kellede käes oli $\frac{2}{3}$ kogu riigi territooriumist. See kavatus murdis Neckeril kaela. Ta oli sunnitud lah-kuma valitsuse eesotsast. Nüüd pidi leitama tasku-kunstnik, kes ühe hoobiga oleks päästnud riigi kitsi-kusest. Selleks pidi saama vanemat tõugu kojakond-lane de Colonne. See härra vihkas kokkuhoidu ja kin-nitas, et koja toreduse läbi võidab kaubandus, käsitöö ja tööstus. Ta unustas ainult, et näljane rahvas pidi enne selle raha muretsema, mida kojakondlased välja andsid. Ta müüs riigi maid ja nõudis, kus see oli vä-hegi võimalik, mitmeaastased maksud korruga sisse. Nüüd oli riigikassa raha täis ja koda ujus rõõmujoo-vastuses. Ent de Colonne'i rahamuretsemise kunst oli hädaohtlik sahkerdus. Varsti oli riigikassa rohkem tühi kui kunagi enne. Nüüd ei teadnud de Colonne enam ühtki abinõu, kuidas riigikassat oleks saanud täita. Koda oli nagu halvatud. Kergemeelne de Colonne pöörles nõutult sinna ja tänna, kuid abi ei saanud ku-sagilt. Jäi jälle järele viimne abinõu — maksustada mõisnikke ja vaimulikke. Nüüd oli häda juba nii suur, et hoovkond lubas toetada de Colonne'i projekti, kuid parlament seisis selle vastu ega kannud kuninglikku käskkirja registrisse. De Colonne haaras viimse abi-nõu järele. Ta tegi kuningale ettepaneku kokku kutsu-da riigi suursugused mehed, notaablid, kes pidid heaks kiitma de Colonne'i projekti. Kuningas tegi seda vastu-

meelselt, sest tervelt 150 aastat ei olnud kuningad Prantsusmaal tarvitanud notaablite abi. Neid tuli üle riigi kokku 137 inimest. Ekslik oli aga arvata, et no-taablite kogu kiidaks heaks valitsuse projekti, sest kõigepealt puudutas see neid endid. Nad olid ainult sedavõrd ettevaatlikud, et ei keeldunud valitsust toe-tamast, vaid avaldasid umbusaldust de Colonne'ile. See-ga pääsid nad maksudest ja rohkem ei olnud neil tarvis. Nüüd laskis hoovkond nõiakunstniku de Colonne'i lan-geda, olgugi et ta oli omal ajal hoovkonnale valmis-tanud palju toredaid pidusid. Kuningas arvas aga oma lihtsameelsuses, et notaablid kinnitavad rahanduse pro-jekti sel juhtumil, kui leitakse mees, kellele võib usal-dada selle läbiviimise. Piika valimise järele määrati pea- ja rahaministriks ülempiiskop Lomenie de Brienne. Nüüd olid notaablid nõus mõningate vähemate uuen-dustega, mis otseselt neid ei puudutanud, kuid endi maksustamise nad lükkasid jälle tagasi. Lõpuks sai kõi-gile selgeks, et „parematega“ ei ole midagi peale ha-kata, ja nad lästi koju. Kogu selle jandi juures on tähelepanuvääriv asjaolu, et notaablid oskasid asja ajada nii, et neil oli kogu aeg rahva poolehoid. Rahvas oli poliitiliselt arenemata ja vihkas pimedalt koda. See viha pimestas neid nii, et nad kinkisid oma poolehoiu no-taablitele, et ka tulevikus riigi maksukoormat üksi kanda. L. de Brienne katsus iseseisvalt projekti läbi suruda. Ta esitas parlamendile suurnike maksustamise eelnõu ühes uue tempelmaksuseadusega, mis puudutas laiemaid kihte. Parlamendi nõunikud vaikisid mõisnike maksustamise seaduse surnuks ja hakkasid vastu töö-tama tempelmaksuseadusele. Niisuguse poliitilise triki tõttu oli jällegi rahva poolehoid parlamendi pool, kes nägi valitsuses kõige kurja juurt. Oma kihihuvide pärast oli parlament, mis koosnes ainult suurnikest, valmis astuma opositsiooni oma ainukese ja kindla toega, kuningaga. Parlamendil oli teada, et kuningas võib seadusi kehtivaks kuulutada ka ilma temata, see-pärast hakkas ta nõudma, et ainult riigiseisuste asc-mikel oleks maksude lubamise õigus. Seda seletust tervitas rahvas tormilise meeleavaldusega. See oli aga raske löök isevalitsusele. Oma klassi huvides ei koh-kunud eesõiguslike asemikud tagasi isevalitsusele niisugust lööki andmast. Sel löögil olid ettearvamata ta-gajärjed. Sündmuste arenedes oleksid eesõiguslikud selle nõude heameelega tagasi võtnud, aga siis oli juba liig hilja. Vanker hakkas veerema allamäge ja pidur-dada ei suutnud seda enam keegi. Parlament oli sat-tunud kord libedale teele ega olnud mingisugust või-malust end tagasi tõmmata ohtlikult teelt. Kuningas kuulutas nii-nimetatud padjaistumisega vastu parla-mendi tahtmist seaduse maksvaks. Parlament aga kuu-lutas sunnitud seaduse sissekirjutuse mõjutuks ja tüh-jaks. Selle teo pärast saadeti parlament Troyes'sse vangi, mis viidi sõjaväe eksekutori poolt täide pä-ris brutaalselt. L. de Brienne kaotas, kuid eesõigusli-kud panid kirve isevalitsuse juurt raiuma, mis pärast langedes kiskus ka neid endid kaasa. Valitsus katsus veel kord ära leppida parlamendiga ja tema abiga mõ-ningaid uuendusi läbi viia, kuid opositsioon jäi oma huvides alati opositsiooniks. L. de Brienne'il ei jäänud muud üle kui likvideerida parlament, mille asemele

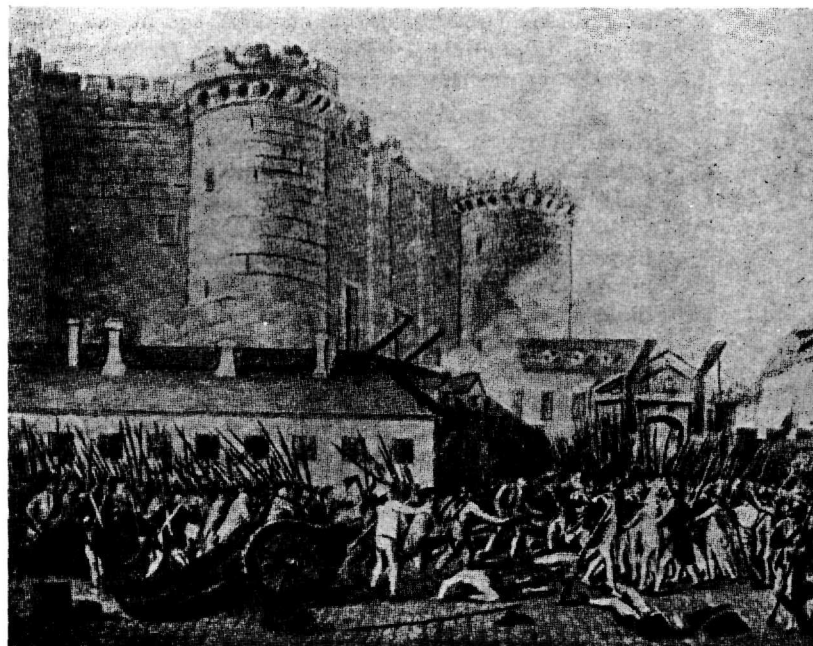
pidi astuma volituskoda (cour plenière), mis koosnes koja teenistuses olevaist isikuist. Uuele katsele seisus vastu kogu mõisnike pere ühes ohvitseridega, sest viimased olid peaaegu eranditult aadliseisusest. Maksva korra muutmine oli lõõgiks tühja õhku, kuna aga kuninga pea kohal rippus riigipankroti tont. Ei jäänud muud üle kui riigiseisustekogu tuli kokku kutsuda. Nii pigistasid eesõiguslike klassid isevalitsusest välja ühe kõige tähtsama rahva õiguse. Seda ei teinud parlament mitte seepärast, et Prantsusmaal konstitutsiooniliseks isevalitsuseks muuta, vaid mõisnikud ja vaimulikud lootsid, et nad päästavad selle läbi oma mõisad maksudest.

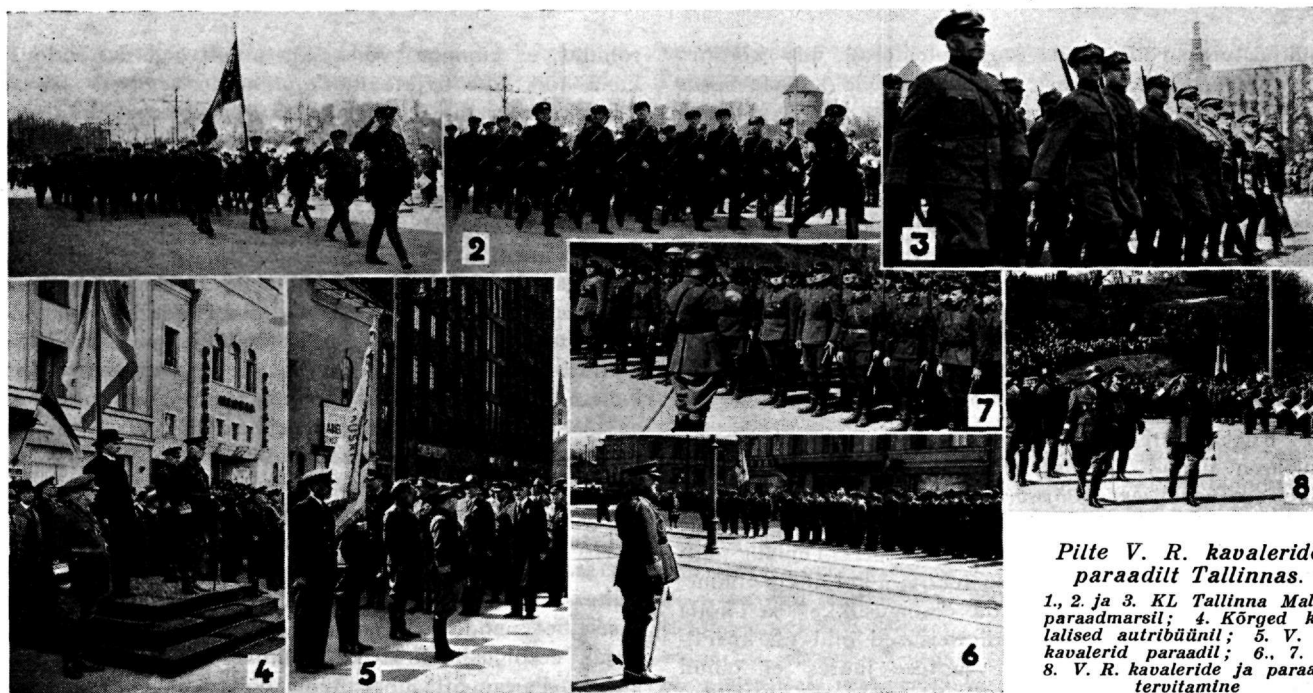
Riigiseisustekoja kokkukutsumisega oli juba revolutsioon alanud. See sai alguse kojapartei ja eesõiguslike omavahelisest hõõrumisest. Uut põlemismaterjali andis sellele rahvahulkade liikumine. Piiskop Brienne langes. Tema asemele kutsuti Necker. Temale tehti ülesandeks tegelik riigiseisustekoja kokkukutsumine, mille läbi loodeti maksustada eesõiguslikke ja koda jäävalt laiali saata. Kuid riigiseisused olid nii korraldatud, et see nende endise jaotuse juures ei olnud võimalik, sest iga seisuse poolt oli ühepalju asemikke. Kodanlik või kolmas seisus oleks kindlasti vähemusse jäänud kahe eesõigusliku seisuse vastu. Neckeril oli kava kolmanda seisuse asemike arvu niivõrd suurendada, et neid oleks niisama palju kui vaimulikke ja mõisnikke kokku. Kuid seadus, millega taheti kahekordistada kolmanda seisuse asemike arvu, ei läinud parlamendis läbi. Nüüd oli parlamendi ja mõisnike populaarsus rahva silmis kadunud. See kohutas neid mõlemaid ja nad pöördusid koja poole, et üheskoos otsida kaitseabinõusid. Ent kuningas oli loid ja koda oli ükskõikseks tehtud omavahelise vägipulga vedamisega.

Keset seda lootuste ja kartuste tormi, mis Prantsusmaal mässas, astus 5. mail 1789. a. riigiseisustekoda Versailles's kokku. Prantsusmaa rahvas ootas sellelt kogult kõike head. Kuningavõim unistas, et tal õnnestub uuesti loodud põhiseaduste abil kindlat põhja jalge alla saada ja siis parajal silmapilgul uus kord jälle ümber lükata. Mõisnikud ja vaimulikud lootsid oma eesõigusi koja vankuvate otsuste hulgast päästa. Kodanikud lootsid isiklikku vabadust ja omanduse kindlustust. Käsitöölised ja töölised lootsid politsei surve alt pääsmist ja parema teenistuse saamist. Maarahvas lootis hirmsatest maksukoormatest ja orjusest vabanemist ning lunastamist pärisorjusest. Kojas avamine sündis hiilgava toredusega, mida me siin ruumipuuduse tõttu kirjeldama ei hakka. Märgime vaid, et mõisnikud ja vaimulikud ilmusid Versailles'sse Menus-Plaisirs'i saali toredates paraadmundrites, kuna kolmas seisus tuli sinna lihtsates mustades ülikondades. Eesõiguslikke lasti saali suure tiibukse kaudu, kuna kolmandal seisusel kästi sisse minna väikesest kõrvaluksest. Eesõiguslikud istusid saali seinte ääres kõrgeil istmeil, kuna kolmas seisus paigutati saali keskele madalaile toolidele. Troonikõnes kuningas kurtis rahahäda, manitses üksmeelsele töötamisele ja toonitas oma isevalitsuslikku võimu. Selle järele sai sõna pitserihooldja Barentin, kes

rõhutas, et kuningas võib täita ainult õiglasi nõudmisi, kuna kõik uuendajate mõtlemata nurisemised jäävad tähele panemata. Valitsusel oli vähe ettepanekuid esitada seisustekogule. Paari tühise seaduse kõrval oli kõige tähtsam rahaküsimus. Ainult rahandusseadust tuli isiklikult hääletada, kuna kõik teised seadused läksid hääletamisele seisuste järgi. Kolmanda seisuse asemikele oli nüüd selge, mis neilt taheti. Nad pidid kuningale muretsema raha ja selle järele rahu koju minema. Neid soove ja nõudmisi, mida oli esitada kolmandal seisusel, ei tahtnud koda ja tema ministrid nähtavasti kuulda. Teadmine, et neid ignoreeritakse, kaotas kõik lahkkelid kolmanda seisuse asemike hulgas ja nad otsustasid valitsusele vastu panna kui üks mees. Lahkkelid seisuste vahel ilmnedid aga varsti. Nad ei suutnud 6 nädala jooksul konstrueerudagi, sest eesõiguslikud saadikud ei leppinud kokku ühes saalis kolmanda seisusega koosolekuid pidama. Seda kasutas ära kolmas seisus ja kuulutas end rahvuskoguks. Rahvas hakkas juubeldama, mis näitas kolmandale seisusele, et nende seljataga on rahva jõud. Nüüd oli kojalt, eesõiguslikel ja ka tõrkuval parlamendil vesi ahjus. Parlament lubas nüüd kõik maksud registrisse kanda, mis kuningas esitab, kui aga seisuste asemikud saadetakse laiali. Kuid oli juba hilja. Vaimulikest saadikuist, kellele hulgas oli peale 200 kehva preestri, tuli enamik kolmanda seisuse poole üle. Nüüd taheti kolmandat seisust kavalusega koosolekusaalist välja meelitada ja, kui saadikud sellele liimile ei läinud, siis lihtsalt istungisaal piirati sõjaväe poolt ümber ega lastud ühtki saadikut ligi. Saadikud ei lasknud end sellest heidutada, vaid nad kogunesid dr. Guillotin'i ettepanekul linna pallimänguhoonesse. Saadikud nägid oma peade kohal Damoklese mõõka rippumas, seepärast laskis üldise kogu president ja Pariisi linnapea Bailly, ise tooli peal seistes, saadikuid järgmist vannet vanduda: „Teie vannute, et te enne lahku ei lähe, vaid igal pool, kus asjaolud lubavad, kokku tulete, kuni kuningriigi põhiseadus on valmis ja kindlale alusele rajatud.“ Tormilise vaimustusega vastas kuus sada saadikut: „Seda me vannume.“ Selle vande võt-

Bastille' langemine

Pilte V. R. kavaleride paraadilt Tallinnas.

1., 2. ja 3. KL Tallinna Malev paraadmarsil; 4. Kõrged külalised autribüünl; 5. V. R. kavalerid paraadil; 6., 7. ja 8. V. R. kavaleride ja paraadit teroitamine

Vabaduse Risti kavalerid pühitsesid 20. aastapäeva

18. mail s. a. pühitseti üle kogu Eesti Vabaduse Risti 20. aastapäeva. Kuigi Vabaduse Risti statuudi kinnitamisest möödus tegelikult 20 aastat juba Vabariigi aastapäeval, mis puhul meie „Kaitse Kodul's“ ka vastava kirjutuse avaldasime, tähistati seda tähtpäeva pidulikumalt siiski alles 18. mail, Vabaduse Risti kavaleride iga-aastase aupäeval, mil puhul korraldati paraade kõigis Eesti linnades, kus asub relvastatud jõudude üksusi.

Tallinnas algas Vabaduse Risti vendade paraad 18. mail kell 12 päeval. Ilus kevadine ilm mõjus paraadi korraldamisele kõigiti kaasa ja nõnda kogunes meie Vabadussõja sangarite juubeli austamispäevale rohkesti pealtvaatajaid, kes silmitsesid varjamata uhkusega kangelas, kes olid sooritanud Vabadussõjas tegusid, mis on auks ja eeskujuks igale tõsisele kodumaa pojale.

Vabaduse Risti kavalerid kogunesid oma aupäeval „Estonia“ teatrimaja ette, kust sammuti orkestri saatel Vabadusväljakule paraadiplatsile. Paraadi võttis vastu Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kes pöördus kavaleride poole päevakohase kõnega, märkides ja hinnates nende suuri tegusid Vabadussõjas. Ülemjuhataja pani kavaleridele südamele kanda edasi sangarlikku Vabadussõja vaimu, eriti aga noorsoo hulgas. Ülemjuhataja ettepanekul hüüdis paraad, millest

võttis osa sõjaväe ja kaitseliidu üksusi, Vabaduse Risti vendadele kolmekordse elagu. Paraadil viibis ka Vabariigi Valitsuse liikmeid esotsas Peaminister K. Eenpaluga, sõjaminister kindral-leitnant P. Lill, teedeminister N. Viitak, Sv. Staabiülem kindral-leitnant N. Reek j. t.

Pärast paraadi oli korraldatud Tallinnas Vabaduse Risti kavaleridele Sõdurite Kodus ühine lõunasöök, millest võtsid osa ka Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, peaminister K. Eenpalu, sõjaminister kindral-ltn. P. Lill, teedeminister N. Viitak, Vabaduse Risti Vendade Tallinna osakonna esimees kindralmajor Jonson ja teisi kõrgemaid isikuid.

Lõunasöögil pöördus Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner Vabaduse Risti kavaleride poole tervituskõnega, milles ta kinnitas, et vaatamata praegusele pinevale rahvusvahelisele seisukorrale ei ole meil mingit hädaohtu karta. Ühtlasi tegi Ülemjuhataja teatavaks, et tänavuse Võidupüha puhul kavatsetakse neile Vabaduse Risti kavaleridele, kellelt kohtu otsusega viimaste protsesside puhul Vabaduse Risti õigused ära võeti, need õigused jälle tagasi anda. Vabariigi President on juba sellekohase põhimõttelise otsuse teinud.

tis vastu pallihoone ees seisev suurearvuline rahvahulk rõõmuhüüdedega: „Elagu rahvuskogu!“ Louis XVI katsus kord veel riigiseisuste asemikke korrale kutsuda, pidades neile pika ja kõrgi noomituskõne, mille ta lõpetas veel kõrgima tooniga: „Ma käsen teid, mu härrad, kohe lahku minna ja homme igauht sinna saali minna, mis tema seisuse jaoks on määratud.“ Eesõiguslikud alistusid, kuna kolmas seisus jäi rahulikult istuma. Siis tuli ülemtseremooniameister krahv Dreux-Brézé ja tuletas saadikuile meele kuninga käsku. Talle vastas kuulus Mirabeau ajaloolise lausega: „Meie oleme rahva soovil siin ja meid võib üksi püssitikkude abil laiali ajada. Ütelge seda oma isandale.“ Kuningas

laotas käsi ega osanud midagi peale hakata. Nii kaotas absolutism 23. juunil oma viimse autoriteedi. Kuningas hakkas juba rääkima rahvuskoguga õrnalt ja sõbralikult, kuid kavatses ühtlasi sõjaväega saadikud laiali ajada. See aga ei õnnestunud koval, sest Prantsuse väed läksid rahva poole üle, kuna Saksa ja Šveitsi pataljoniid ei suutnud mässulise Pariisiga toime tulla. Rahva viha aga kasvas sedavõrd, et ta tormas 14. juulil, sõjariistad käes, Bastille' kindluse kallale ja võttis selle ära mitmekordse tormijooksuga, jättes maha ligi kakssada surnut ja haavatut. Bastille' kindlus tehti maatas. Orjastamise ja absolutismi sümbol oli langenud. Rahvas pühitses võitu. **EPa.**

KL patareid laskeharjutustel

Kevad meelitab kõiki välja loodusse — keda jalutama ja tärkavat loodust nautima, keda usinasse põllutöösse, keda aga ka maastikule sõjalisi õppusi sooritama ja talve jooksul tehtud tööd kontrollima. Viimaste hulka kuuluvad ka Kaitseliidu suurtükimehed, kes, kasutades ajavahemikku kuni suviste puhkuskundeni, teevad kokkuvõtteid talvise töö tulemuste kohta, näidates praktilistel õppustel-laskeharjutustel kätteõpitud oskusi.

Suurtükimeeste lahingutegevus koosneb alati ühe terviku, üksuse, koostööst, mis on seda ladusam, mida libedamini töötavad selle terviku üksikosad. Suurtükiväe patarei tegevus on mõeldav koosnevana tulejuhtide, sidemeeste, numbrite ja sõitjate eksimatust ja täpsest osatööst ja samade meeskondade hästi kokkuklapitud koostööst.

Nõudmiste ja töötamise mitmekesisuse tõttu on ka väljaõppe teostamine suurt püsivust ja head tahet nõudev. Pärast pingutatavat, kuid silmapaistmatut ettevalmistamist ja alles pärast hästi sooritatud eelkatseid lubatakse Kaitseliidu suurtükiväeüksustele laskemoona laskeharjutuste läbiviimiseks.

Talvise õppeperioodi vältel pealikud valmistuvad ette eeskirjade tundmiseks, õpivad kätte laskereeglid ja harjutavad laskeülesannete lahendamist. Suureks abinõuks teoreetiliste teadmiste rakendamisel laskeülesannete lahendamiseks on mitmesugused imitatsiooniabinõud, nagu laskekastid jne. Meil on saanud reeglüks, et enne ei lubata tulejuhti praktilisile harjutusile praktika-laskemoonaga kui ta on kontrollõppustel imitatsiooniabinõudel näidanud vähimalt „heaks“ hinnatud oskusi. Samuti on maksev nõue, et tulejuht peab igaks laskeharjutuseks kõigekülgelt ja täiuslikult kätte õpima vähimalt ühe laskeharjutuse „Juhendi Suurtükiväe laskeharjutuste teostamiseks“ järgi, harva kaks-kolm. Peale tulejuhtimise oskuste teadmise nõutakse tulejuhilt ka teiste meeskondade töö põhjalikku tundmist. Kõik need nõuded

täidetud, on patarei ette valmistatud ainult tulejuhtide osas.

Sidemeeskonna ettevalmistamine laskeharjutusiks seisab peamiselt väljatelefoniaparatuuride ja muu sidevarustuse tundmises, oskuses ehitada sideliine, oskuses anda käsklusi edasi ja pidada kõnedistsipliini. Pealeselle sidemehed peavad olema kodus kaarditundmises ja liikumises maastikul kompassi ja kaardi abil. Kõik vajalised teoreetilised teadmised omandatud, algab sidemeeste koostöö harjutamine. Suurt rõhku pannakse sidemeeste tegevusel, nagu liini ehitamisel ja mahakerimisel, ka ajale. On antud normid, mille jooksul liin peab olema ehitatud. Ainult nii teoreetili-

Pilte KL patareide laskeharjutuselt

selt kui ka praktiliselt ettevalmistatud sidemeeskond tohib ilmuda laskeharjutusile.

Suurtüki numbreilt on nõutav, et nende töö oleks ladus, kiire ja täpne. Peab küll leppima sellega, et numbrite õppus suurtüki juures kipub minema üksluiseks ja võib-olla vahel igavakski. Siin peab aga märkima, et hea õppuste juhi juures seda ei juhtu. Ka õppuse suurtükide juures saab teha mitmekesiseks ja huvitavaks, näiteks aeg-ajalt tulistamine KSV-dega, ülesannete andmine suurtüki ülemaile otsese sihtimisega harjutusteks, vahepealsed suurtükiveeretamised, patarei tulistamine endakaitseks jne., jne. Nende ja teiste abinõudega tõstetud huvi numbrite õppuste vastu peab aitama kaasa numbrite töö kõrge taseme saavutamiseks.

Suurtüki sõitjad on seisus Kaitseliidu suurtükiväes, mis vägisi kipub kokku kuivama, andes oma eluõigused veoautode ja traktorite juhtidele. Kuid osa patareisid liigub ka praegu hobuste veoga. Suurtüki sõitjad peavad ka enne laskeharjutusi läbi tegema põhliku kooli. Vähe on neil oma teadmistest ja oskustest, neil on vaja välja õpetada iga hobust rakendis, samuti ka terve rakendi koostööd. Rahulikult vedavate kindlate hobustega võib patarei julgesti välja sõita iga-sugusele maastikule, kartmata kinnijäämist.

Nõnda väljaõpetatud patarei meeskonnad alustavad nüüd koostöö õppust, mis ei ole sugugi vähema tähtsusega. Terviku mõttes see on isegi suurema tähtsusega. Koostöö õppused viidagu läbi ainult maastikul. Koostöö õppuste harjutused teostatagu taktikalise ülesande lahendamiseks: patarei rännak, tulepositsioonile asumine, tulepositsiooni organiseerimine, tuleülesannete lahendamine ja patarei positsioonilt lahkumine. Need õppused olgu ka katseks patareile, kas ta on küps laskeharjutustele väljasõiduks.

Nüüd, kevadel, peame meeles, et talvised õppused on poolikud, kui neile ei järgne õppusi kevadel väljas maastikul. Seepärast, kõik õppused välja tubadest — välja maastikule!

Üks tüse õppepäev praktiliselt maastikul kaalub üles nädala tubased piiratud õppused.

Patarei ettevalmistamine ja lahinguküpsuse saavutamine on tõsine töö ja sellest peavad suurtükimehed olema teadlikud. Ilmuda laskeharjutusile puudulike teadmistega, ettevalmistamatult, on lubamatu oma üksuse ja kaasvõitlejate suhtes. Pealegi, kui arvestada suurtüki laskemoona väga kallist hinda, seda laskemoona oskamatus ja hoolimatuse tõttu raisata — seda ükski Kaitseliidu suurtükimees endale ei luba!

Koostöö õppused edukalt sooritatud, võib patarei alustada ettevalmistusi laskeharjutusiks. Laskeharjutus suurtükiväeüksusele tähendab ettevalmistustööde lõppu,

tähendab üksuse võimete katset, on patareile tuleprooviks, kuhu iga üksuse liige peab tõttama rõõmsa ärevusega. Seepärast laskeharjutus on patarei elus pidulik sündmus ja see sündmus on ka vaja sellekohaselt läbi viia. Edukas laskeharjutuse läbiviimine nõuab, et kõik sünniks kavakohaselt ja täpselt.

Laskeharjutusi korraldava pealik peab teadma, et ka hästi ettevalmistatud patarei ei suuda isegi rahuldavalt esineda siis, kui see laskeharjutuse läbiviimine pole läbi mõeldud ja kavakohaselt läbi viidud. Laskeharjutusi korraldava pealik peab koostama laskepäeva (laagri jne.) üldkava, põhjalikult kaaluma iga kava osa, püüdma ette näha võimalikke viperusi ja ette nägema nende kõrvaldamist. Täiesti lubamatu on alata laskepäeva läbiviimist ettevalmistamatult, oletades, et eks kohal näe, kuidas tegutseda.

Laskeharjutusi korraldava pealik peab oma tegevuskavas nägema ette kõik tegevused ja kellaajad:

- kogunemine patarei asukohta;
- patarei rännakuvalmis seadmine;
- patarei täpne rännakukord ja -aeg;
- laskeplatsile jõudmine ja positsioonile asumine;
- õppused laskeplatsil;
- patarei lahinguvõimelis seadmine;
- patarei laskeharjutuste täitmise erikava;
- laskeharjutuste lõpetamine;
- tegevused pärast laskeharjutusi;
- rännak tagasi kodukohta ja
- teised tegevused laskeharjutusil, olenevalt olukorrast.

Nimetatud tegevused olgu ka läbi viidud täpselt kava kohaselt, pidades kinni kavas märgitud kellaaegadest.

Hästi ettevalmistatud meeskonnaga hästi ettevalmistatud ja kavakohaselt läbiviidud laskepäev on suureks heameeleks osavõtjatele, pakub neile tööõõmu ja on pidulikult õppeperioodi lõpuks.

Möödunud pühapäeval, 21. mail, Kaitseliidu suurtükimehed alustasid kevadisi laskeharjutusi mitmes paigas. Värska laagrisse sooritasid pikema matka Valga ja Tõrva patareid. Samuti võttis osa Värska laskeharjutusist Petseri patarei. Viljandi patarei tulistas Umbusi soodes ja rabades. Pealinna välisuurtükiväe divisjon valis endale tulistamispaigaks sõjaväe Vaikla õppevälja. Juba hommikul kella viie ajal askeldasid suurtükimehed Tallinna Maleva hoovis, et seada rännakukorda patareid. Patarei vedu teostati veoautodel, kusjuures suurtükid olid asetatud kärudele (järelvankritele). Laskeharjutusteks ilm oli selge ja vaatlused hästi nähtavad. Laskeharjutused läksid kokku võttes hästi korda. Laskeharjutusil viibisid ka Kaitseliidu ülem kindral A. Orasmaa ja suurtükiväe inspektor kindral H. Kauler.

J. L.

NKK esimesed ülemaalsed suvipäevad imekaunis Viljandis

Alates 1932. a. on Naiskodukaitse suurimaks ülemaalseks kogunemiseks olnud NKK ülemaalsed suvikursused. Neid on korraldatud õppe-eesmärgiga igal suvel, välja arvatud 1938. a. suvi, mil toimus NKK kogunemine Vabariigi XX aastapäeva tähistamiseks korraldatud paraadiks.

Suvikursustest on võtnud osa ikuni 450 NKK liiget. Kuna suvikursused taotlesid õppe-eesmärki, siis ei esinenud nende kavas meelelahutuse osa, välja arvatud 1937. a. korraldatud Pärnu suvikursus, mille kavas esines väljasõit Valgeranda ja lõkkeõhtu samas. Kuigi kursuste kestus oli 3–6 päeva, oli kogu see aeg pühendatud õppetegevusele.

Kuna NKK Keskjuhatus viimaseil aastail sihikindlalt on asunud tegevuse süstematiseerimisele ja erialalise tegevuse väljaarendamisele, siis osutusid eespool nimetatud üldalised suvikursused üleliigseiks, küll aga oli keskjuhatus teadlik ülemaaliste kogunemiste suurest organisatsioonilistest mõjust.

Tuli seepärast otsida võimalusi NKK omavaheliseks ülemaalsiks kogunemiseks.

Sääraseks mooduseks osutus ülemaaliste suvipäevade korraldamine.

Suvipäevade asukoha valimisel jäi NKK Keskjuhatus peatuma Viljandi juures, arvestades viimase kesk-asendit, imekaunist loodust ja kõrgel tasemel seisvat heakorda. Ajaks fikseeriti 10. ja 11. juuni. Üldjoontes koostati suvipäevade kava järgmiselt:

Ešelonid suvipäevadest osavõtjatega saabusid Viljandisse keskpäeva paigu. Kella 1600-ni oleks saabunud aega enda korraldamiseks. Kell 1600 toimuks suvipäevade avamine ja lipu heiskamine maakonna gümnaasiumi pargis. Avamisele järgneks töökoosolek, kus suvipäevadest osavõtjaid tutvustatakse NKK siseelu aktuaalsemate küsimustega, samal ajal toimuksid rahvatantsu-truppide ja rütmilise võimlemise rühmade harjutused.

Sellele järgneks osavõtmine Sakalamaa Ringkonna kodutäride poolt korraldatud kontsert-jumalateenistusest Pauluse kirikus. Kell 2100 toimuks päeva lõpetamine ja lipu langetamine.

Selle järele toimuks kogunemine lõkkeõhtule minekuks ja kell 2145 oleks lõkketuli, kus esineksid improviseeritud ettekannetega kõik NKK ringkonnad ja Kodut. Sakalamaa Ringkond. Ringkondade ettekannete vahel oleks kõikide lõkketulest osavõtjate ühislaul. Lõkkeõhtu peaks NKK kultuuriosakonna vanem J. Steinmann, lõkkehaldjaks on A. Anijärv ja E. Lillak.

Järgmisel päeval, s. o. 11. juunil, toimuks päeva avamine kell 0900. Sellele järgneks ettekanne Viljandi linna ajaloo kohta praost Vestren-Doll'ilt ja Viljandi tänapäeva kohta linnapea A. Maramaa'lt. Sellele järgneks rühmade viisi linnaga tutvumine, kusjuures rühmi juhivad NKK Sakalamaa Ringkonna Divisjoni jaoskonna liikmed. Kell 1200 algaks staadionil NKK ringkondade võimlemisrühmade ja rahvatantsu-truppide esinemine, võrkpallivõistlused ja NKK Tallinna Ringkonna ratsarühma demonstratsioonid.

Kell 1600 toimuks Viljandi lossi varemeil, n.-n. „Kaevumäel“, vabaõhu kontsert-jumalateenistus-aktus. Jumalateenistusel esineks NKK ringkondade ühendatud laulukoor. Vaimulikku talitust pidama on palutud piiskopi asetäitja praost Lauri ja aktuse kõnet pidama Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner.

Jumalateenistusele-kontsertaktusele minekul toimuks pärjapanek Vabadussõjas langenute mälestussambale.

Kell 1800 toimuks päeva lõpetamine ja kell 1900 ešelonide lahkumine Viljandist.

Kõik kohapealsed I ülemaaliste suvipäevadega seoses olevad eeltööd on võtnud endale Sakalamaa Ringkond.

Ühiskontseri suvipäevadest osavõtjad leiavad Viljandi koolimajades, mis viimseni mobiliseeritakse selleks otstarbeks.

Suvipäevadest võtab osa ligi 2000 liiget.

Suvipäevade üldjuhatajaks on NKK esinaine E. Männik, tema abiks abiesinaine A. Jeets. Sisekorra vanemaks on L. Samkov, tema abiks S. Kapper. Toitlusalal üldkorraldajaks on A. Kuperjanov, tema abideks T. Sõrmus ja E. Tõnismäe.

Kohapealsete eeltööde üldjuhatajaks on Sakalamaa Ringkonna esinaine M. Koik, kellele on üksikolade korraldamisel abiks terve rida kohalikke NKK juhtivaid tegelasi.

Esimeste suvipäevade eel toimub samuti Viljandis 8., 9. ja 10. juunil I ülemaaline sanitaarlaager.

Sanitaarlaagri eesmärgiks on anda NKK samariitlasile praktilisi teadmisi sanitaarialal ja õpetada neid sanitaarõppepäevi korraldama. Sanitaarlaagri vanemaks on dr. L. Juhkam, tema abiks dr. A. Joa-Hiie, sisekorra vanemaks I. Tuvikene.

Sanitaarlaagri puhul korraldatakse sanitaarnäitus, mis jääb avatuks ka suvipäevadeks.

Suvipäevadeks avatakse sanitaarnäituse kõrval veel kõiki NKK eluvaldusi valgustav NKK üldnäitus üldtoitlustuse, varustuse ja kultuurpropaganda osakonnaga. Näitus korraldatakse „Koidu“ seltsi saalis, näituse üldkorraldajaks on R. Pukk. Aprilli keskel toimus kõikide suvipäevade ja näituse tegelaste instrueerimise koosolek. 20. mail külastas suvipäevade üldvanem Viljandit, arutades kohapealse tegelaskonnaga suvipäevade eeltöödega seoses olevaid küsimusi.

Viljandi omavalitsus, eesotsas linnapea A. Maramaa'ga ja maavanema M. Hansen'iga, on kõigiti osutanud NKK suvipäevade korraldamiseks lahkelt vastutulelikkust.

Samuti ei ole maleva pealik kol.-lt. Raudmäe koos teiste maleva juhtivate tegelastega keelnud oma kaasabi suvipäevade eeltöödeks, rääkimata kõigist ringkonna ja Viljandi linnas asuvate jaoskondade tegelasist.

Huvi suvipäevade vastu on kogu NKK peres suur. Arvestades Viljandi kaunidust ja põhjalikke suvipäevade eeltöid töötavad Viljandi suvipäevad kujuneda kogu NKK perele oodatud suursündmuseks.

E-ik.

Jutustus Põhjasõja päevilt

4. Maameeste rügement.

li alles hämaravõitu hommik, kui ägedad püssipaugud mehed äratasid. Kuuldus, nagu oleksid paugud vastu onni seina käinud. Nad hüppasid üles, avasid ukse ja piilusid ettevaatlikult välja, kuid näha ei olnud midagi. Alles siis, kui nad roomasid onni harjale, avanes neile hämmastav pilt. Mäeseljakul, teisel pool Pühajõe, kus oli kalamehe ütluse järgi mõisameeste laager, käis äge võitlus. Neile oli selja tagant kallale tungitud, ida poolt. Ootamatul rünnakul olid rootslased kogu laagri segi paisanud. Mehed ei pääsnud hobuste juure. Need olid laagrist eemal, jõeäärsel heinamaal. Siis kostis hädapasuna hüüe, aga samal hetkel käis raske mõõgahoop, mis lõi puhuja käe ühes pasunaga maha. Segaduses langes mõisamehi nagu loogu. Ka üksikud põgenejad langesid kas püssikuuli läbi või mõõgahoobi all.

„Mehed rootsi kuubedes on maamehed,“ seletas kalamees. „See on maameeste rügement. Soomlasi ja rootslasi on selles vähe. Nende ülemaks on ka maamees. Ta nimi on Jüri. Suurem enamus rügemendi meestest on Kanepi kihelkonnast pärit. Need on mehed ja vennad, kelle naised ja lapsed ning õed on metsikute venelaste poolt tapetud või vangistatud ning kelle talud on maha põletatud. Nagu kuulda, olevat mõisamehed ka üksikud paopaigad üles nuuskinud ja tapnud seal vanu ja noori nagu kiskjad metsloomad. Mehed olevat vandunud kättemaksu ja nüüd tabaski mõisamehi Jumala vits.“

Hoolimata ägedast pealetungist õnnestus siiski mõnel mõisamehel hobuste juure jõuda, neile selga hüpata ja kihutama hakata, aga samas langesid nad püssikuulidest.

„Ei nende meeste käest ole pääsu,“ arvas kalur.

Siis aga nägid nad lõuna poolt üht salka üles kihutama. Rootslased pöördusid neile vastu. Algas metsik käsitsi heitlus ja peagi olid ka appiruttajad põgeneema löödud, aga ühtlasi nendega ka mõned mõisamehed eluga.

„Appitulijad olid paskirid. Ma tunnen neid nende mundrist. Vist kuulsid nad katkestatud pasuna hüüatust. Nende laager on Kanepi kiriku taga,“ seletas kalur.

Rootslased kihutasid veel mõned üksikud paugud neile järele. Kuuldus ülemuse käsiklusi ja siis haarati vardalt mõisameeste kaheharaline vene moodi lipp ning rutati põhja poole.

Vahepeal tekkinud paks udu kattis lahinguväljaku, kust oli kuulda ainult haavatute oigamist ja appihüüdmisi ning orgu mahajäänud hobuste hirmumist. Mäeseljaku oli näha langenud hobune, kes surmaoognias väherdades oli oma rautatud kabja löönud endale kõhtu ja rebenenud kõhunaha vahelt oli selle tagajärjel sisikond murule valgunud.

„Sõda on hirmus,“ lausus mulgitaat.

„Seda ta on, aga see on paratamatu,“ möönis kalur. „Võitlus kestab vahet pidamata looduses igal pool, metsas, vees ja õhus, ja ka inimesed võitlevad. Roots ei jõua piire küllaldaselt kaitsta ja meie meestel puuduvad juhid. Nagu nägid, ei ole meie meestega kerge võidelda. Kui roots oleks meie mehi õpetanud sõjameesteks ja sõjajuhtideks, siis ei pääseks ükski vaenlane meie maale, ei venelane ega poolakas, ja äraandjad-mõisamehed kaoksid peagi meie Maartjamaalt.“

Kui udu kerkis, avanes õudne pilt. Igal pool lamas langenud mehi ja hobuseid.

Nähes lõuna poolt labida- ja püssimehi märke tõusmas tulid vaatelejad muldonni harjast maha.

„Need olid surnumatjad,“ ütles kalur koopasse minnes. „Maamehed said lühikese ajaga hirmsa vere-

saunaga hakkama. Meie mees ei lähe kellelegi kõri kallale, aga kättemaksuvihas ei hoiata teda keegi tagasi veretööst. Nii on see elu. See oli aga siiski väärkas kättemaks kaitsetute omaste tapmise eest.“

„Ei oleks uskunud, et meie mehed võivad nii vihaseks vahvad olla,“ sõnas mulgitaat.

„Mõisamehed, need on enamasti junkrud,“ jatkas kalur oma seletust. „Need on niisugused junkrud, kes priiskamise, laia eluviisi ja kaardimänguga on oma vara hävitanud ja nüüd on nad kord ühel, kord teisel, kord poolakate, kord venelaste, pool võitlemas — ikka seal, kus on võimalik rohkem röövida ning tappa. Nad on nagu ahvenad, kes ilmastiku järgi oma värvi muudavad, et kaitsetuid õgida. On päevi, kus ahven paisatab vaseroheliseks, siis on talt valgevase virvendus kadunud. Teisel korral näed ta külgedel musti välgatusi ja kõhu soomused on tuhmid nagu kollane kuu põuasuitsu sees. Röövkäigule lähevad nad mitmes reas küll üksteise kõrval, küll all, just nagu väejuhi käsul, ja kui käib kuulmatu käsk pealetungiks särkele, siis kitsenevad need parved kiilutaoliseks.“

Särjed ei tea hädaohtu aimata. Nad püüavad vette langenud mutikaid oma ümarguste suudega, vesi ja toit voolab suhu. Mängides liiguvad nad üles-alla. Siis tulevad kiiluks tõmbunud ahvenaparved. Oma tumedaseljalise juhi märguandel tormavad nad särkele keskele ja siis valgub röövlite parv laiali — paremale, pahemale, üles ning alla. Üks hõbesärg kaob teise järele õgijate kurku. Särke seas on täieline segadus. Mõni üksik katsub end seega päästa, et viskab end õhku, kuid tagasi kukkudes langeb ta siiski ahvena lõugade vahele. Paljudel läheb siiski korda end visklemisega päästa. Niisugusel korral veepind päris virvendab hõbesärest särke hüppeil. Aga ka õhus ootab neid hädaoht. Ilmub kisav kajakate parv, kes veepinnale tulnud särge haarab, ja vahel satub särg end õhku visates otse kajakate noka vahele.

Samuti ei ole metsas rahu. Ka mets on täis rühmist ja tegevust, armastust ja tagakiusamist, eluiga ning võitlust. Eks ole kevadel metsas tuhandeid pulmapidusid ja niisama palju tapmisi nii loomade kui ka lindude keskel. Seal peetakse lahinguid, kaotatakse ja võidetakse ning samas chitavad noored perekonnaõnne lootuses endale elamuid.

Ja meie Maarjamaal?...

Mõisa lossis tapetakse vasikaid, peetakse jooma- ja jahipidusid, priisatakse varandust, mille on pärisorjad kokku toonud, keda nad aga kuidagi ei kaitse üle piiri tulnud röövlite eest.

Tead, Peeter, kui sagedasti lähevad käed rusikasse, tahaksin sekka lüüa, aga mis sa teed, kui vanadus on võtnud rammu ja silm on tuhmiks jäänud!... Ah, mis sest kõnelda. Lähen välja ja vaatan, kuivõrd õhk on puhas.“

Ta väljus.

„Venelastel jatkub seal tööd paariks päevaks,“ ütles ta tagasi tülles. „Nüüd hakkame sööma.“

„Täna sööme minu leivakotist. Mul on suitsutatud sealiha ja ka viina on veel plaskus. Selle lõpetame ära ja siis asun koduteele.“

„Mäeküla Mihkel ütles, et venelased siit varsti edasi hakkavad liikuma. Iga päev tulevat Venemaalt pikad moonavoorid päralt, ja kui seda küllalt on, lähevad nad siit lääne poole, kus seisvat Rootsi vägi. Kui sa, Peeter, tahad koju saada, siis pead enne nende liikumist teele asuma.“

„Kui olen keha kinnitanud, lähen kohe minema,“ vastas Peeter.

„Maanteed mööda ei ole julge käia, aga ma juhatan sind metsateed Kooraste valla Loku talu peale. Seal lähed risti üle tee, kus näed ainsat roobasteed, mis läheb metsa. See on Tammetare tee, kus elab metsavaht,“ seletas kalur.

Söönud, pani kalur võõrale kaks suurt suitsu-ahvenat kaasa ja saatis ta mainitud metsatee peale ning andis talle igaks juhaks tugeva kadakakepi kaasa.

5. Metsateel.

etsas oli päris vilu käia, aga kui Peeter jõudis mõnele solale, siis kõrgetas päike pea kohal.

„Oli päris hea, et Andres mu metsateele juhatas,“ mõtles taat, metsa jahedusest mõnu tundes, ja rändas vaikselt edasi. Kuumade päikeste tõttu vaikisid isegi linnud, ei ühtki sirtsu olnud kuulda, ei ühtki häält. Ainult siin ja seal vilksatas mõni orav oksalt oksale või kukkus käbi orava käppade vahelt samblale.

Palujärve kohalt, kus ta metsa pööras, arvas Andres Lokule olevat umbes kuus versta. „Nüüd on vahest juba pool maad ära käidud,“ arutles ta kännule istudes ja piibule tuld süüdates.

Taamal nägi ta hõreda männimetsa all röövsaagiks langenud linnu sulgi ja üksikutel kohtadel mägra poolt ülestuhitud samblatutte.

Jõudnud teeäärle, jäi ta seisatama ja siis äkki nägi ta parempoolselt teeäärult hirmunud koera enda poole jooksmas, kes vaid ta selja taga julges ormuseid ehk turjakarvu püsti ajades urisema hakata. Alles siis, kui 30 sammu eemal ilmus põõsast hunt nähtavale, taipas taat, milles asi seisis.

Märgates inimest seisatas hunt teerajal. Kui ta aga siis paar jooksusammu lähemale tuli, hüppas ka koer vihaseks ettepoole.

„Ei siin ole enam nalja. Hunt ei taha oma saagist ilma jääda,“ arvas taat ja haaras kalitsast püstoli. Käis pauk ja hunt viskus uperkuuti ning jäi keset jalgrada lebama. Nüüd sai ka koer julgust. Ta jooksis hundi kallale ja tuuseldas teda päris „mehe moodi“. Võib-olla kohtas ta hunti esimest korda, aga vaistlikult teadis ta, et hunt on tema verivaenlane, kuigi mõlemad on ühest ja samast tõust.

Naeratades vaatles vanamees koera ja läks lähemale, seejuures täiesti unustades aga teise teeäärle. Ta läks sama jalgrada mööda edasi, aga koer ei tulnud ära, vaid jäi hunti närima.

„Kutsu, tule ära! Surnud vaenlast ei sarjata!“ hüüdis ta.

Kutse peale jooksis koer küll paar sammu ettepoole ja seisatas ning vaatas kord kutsuja, kord hundi poole. Ilmselt oleks ta tahtnud hunti veelgi tuuseldada.

Kui aga taat teda teiskordselt hüüdis, tuli koer ära ja jooksis ettepoole. Nüüd sõrkis ta teatavat vahemaad hoides ees, et kaaslane silmist ei kaoks.

„Vahest ongi ta Loku talu koer,“ oletas taat.

Siis nägi ta läbi hõreda metsa talu ja selle õues suurt leinakaske peagu maani ulatuvate ripnevate okstega. Samal hetkel kuuldus sõidutüminat. Ta kutsus koera enda juure ja siis nägi ta kaht vene tragunit, kes peatusid talu õuevärava kohal. Sel silmapilgul astus talu kambri naine. Käis pauk ja naine langes murule. Tragunid aga kihutasid edasi.

6. Jälleenägemine.

Põrgu sulased, tapsid kaitsetu naise.“ hüüatas Peeter ja jooksis ühes koeraga talu poole.

Jõudnud väravasse, oli koer juba naise juures, inises ja vaatas nagu abiotsivalt Peetri poole.

Ja kui ta siis nägi naise kahvatu nägu ja verist rinda, avas ta ruttu naise jaki nõöbid, pani kõrva rinnale ja kuulatas.

„Süda töötab, ta elab,“ lausus ta ja jooksis kaevule. Seal ei olnud aga pange, millega vett võtta. Aga nähes kaevu juures pukile seatud moldi ja selles vett kahmas ta kaabusse vett ja ruttas tagasi. Ühe käe asetas ta haavale, et verejooksu takistada, teisega aga pesi ta naise nägu. Kui haavatu silmad avas, kiindus Peetri pilk naise näole ja siis silmas ta naise peos Juta kujukest, mille ta ise oli nikerdanud.

„Juta!... Liisu, sina!“ tuli üle ta huulte.

„Jah, Peeter, mina olen Liisu,“ vastas naine tasa ning ta silmad vajusid jälle kinni.

„Liisu, sa elad! Sa pead elama!“ lausus ta, ja nagu sugestiooni mõjul avanesid naise silmad uuesti.

„Peeter... sina... Sa oled hall, nagu nägin sind unes... Juta kutsus mind tagasi... Me põgenesime... Olin Juta maha unustanud... Ma tulin teelt tagasi ja siis tabas mind mõrtsuka kuul... Ma olen abielus... Mul on kaks poega... Teine on Rootsi sõjaväes...“

„Koer juhtis mind siia,“ ütles Peeter

„Uri,“ sosistas naine.

Koer siputas oma nime kuuldes healmeelil saba, aga ta pilk oli kurb.

„Liisu! Jumal aitab! Ma seon su haava kinni,“ rääkis Peeter sosinal.

„Peeter, mu süda ei tuksu enam kaua... Ma suren... Sa mata mind ühes Jutaga maha...“

Jälle vajusid ta silmad kinni.

Mees põlvitas ta kõrvale ja vaatles teravalt naise nägu, nagu tahaks ta kogu hinge jõuga mõjuda, et ta jälle avaks silmad.

Ja silmad avanesidki.

„Peeter,“ sosistas haavatu, „Peeter, anna mulle suud...“

Taat suudles. Naise nõrgad käed tõusid ta kaela ümber ja siis tundis ta, nagu suudleks ta naise hinge endasse.

Käed lõdvenesid ta kaelal... Suudlusel lahkus Liisu hing.

Taamal kõlas püssipauk, aga ta ei kuulnud seda.

Tasa võttis ta naise lõdvenenud käsivarred oma kaelalt ja asetas need risti rinnale.

Siis vajutas ta surnu silmad kinni.

„Jälleenägemine ja lahkumine. Kas igavesti?“ läbis pead mõte. „Ei, Liisu, ma tulen sulle varsti järele.“

Ta kuulis lähenevat kapjade müdinat, nägi sõjameest õue ratsutavat, kes hüppas sadulast ja lähenes.

Taat tahtis tõusta, aga ei suutnud seda kohe teostada. Jalad olid tuimaks jäänud.

„Ema! Nad tapsid su!“ hüüatas mees ja langes surnu kõrvale põlvili. Ta pani teise käe surnu laubale ja palvetas.

Nüüd läksid ka taadi käed palveks kokku.

„Ema, su mõrtsukaile on kätte maksetud. Ma kuulsin Loku poolt sõites püssilasku ja nägin siis taluteel ratsutajaid. Need olid Vene tragunid. Ühe surmas sinu poja Peetri kuul ja teise ta käe surmav hoop. Mõlemad on juba Jumala kohtu ees. Need olid need mõisamehed, kes on kutsunud hukatuse meie maale“, sõnas ta. „Mõlema paberid on mu taskus.“

Nüüd alles nägi taat, et noormees oli Rootsi sõjamehe mundris.

Pikkamisi tõusid mõlemad mehed püsti.

„Peeter on sinu nimi?“ küsis taat. „Ka mina olen Peeter.“

„Jah, olen Peeter. Ma olen ema noorem poeg,“ vastas noormees, ja nähes, kuidas surnu käed hoidsid kramplikult Juta kuju, läks ta vanamehele lähemale ning silmates mehe murtud ilmet ja pisaraid palgel sõnas ta: „Sa ütlesid, et oled Peeter! Või oledki mu ema lapseõlve sõber, karjapoiss Peeter?“

„Nii see on,“ oli murtud vastus.

„Ja leidsid ta surnult?“ küsis noormees.

„Ei, ta elas veel. Ta ütles, et ta poeg on Rootsi sõjaväes, ja siis... vajutasin ta silmad.“

„Ma ei näinud enam oma ema vaadet, aga ta nägu on rahulik, õnnelik... Niisuguse näoga istus ta sagedasti kambri otsas kasvava suure kase all, käes see Juta kujuke. Poisikesena jooksin siis tema juure, ta kaissu, ning ta suudlused ja hellitused ei lähe mul kunagi meelest... Puhka rahu, kallid ema,“ lausus ta ja pisarad purskasid ta silmist.

Nagu häbenedes oma pisaraid pööras ta näo kõrvale.

Tekkis hetkeline pühalik vaikus, ja kui poeg näo jälle surnu poole pööras, võttis ta taskust valge siid-rätiku ja laotas selle surnu näole.

„Selle tõin sulle, emake, kingituseks ja nüüd saab ta su surnulinikuks,“ ütles ta ja luges Meieisa palvet.

Nüüd alles astus ta taadi juure tagasi ja ulatas talle käe.

„Sinu mälestus tõi mulle Peetri nime. Võib-olla valis sind mu ema oma vaimus mulle ristiisaks. Sind

ei ole ta kunagi unustanud. Aga mis seal parata. Inimene mõtleb üht, aga kõik läheb teisiti. Nii on see elu. Süda — jah, süda ei ole vokikabiks, mida saab keerata üles ja alla. Süda on jonnakas ega vannu mõistusele alla. Südant ei saa käsutada,“ kõneles noormees. „Sina, Peeter, mata ema. Ma pean ruttama. Minu kohustused kutsuvad mind. Vene sõjavägi hakkab liikuma. Pean teatama. Pidasime lahingut mõisameestega. Need on inimesed, kes on veel hirksamad, veel metsikumad kui venelased. Nad juhatavad venelasi meie inimeste paopaiakadesse. Tungisime neile selja tagant peale ja me oleksime nad viimse meheni hävitanud, aga baškiirid tulid neile appi ja nii pääsis üks osa põgenema. Kui nood mehed kahekesi mulle vastu tulid, siis teadsin, et need on mõisamehed. Nii käivad nad luuramas. Venelased käivad desjatnas, kümnehelises salgas, maad kuulamas.“

„Nüüd aga pean tõesti minema. Pean lahkuma. Mata siis mu kallid ema maamulda, sinna, selle kase alla,“ sõnas ta leinakasele viibates.

„Seal oli mu ema armsaim paik, sest selle kase pikad allarippuvad oksad sarnlevad väga linikule. Labida leiad kambri lae pealt.“

Ja mehed surusid jumalagajätku teineteise kätt.

„Jumalaga, emake! Puhka rahus!“ hüüdis ta surnu jalutsis seistes, hüppas siis sadulasse ja kadus metsa.

7. Esimese armastuse haul.

„Pea ruttama,“ ütles taat päikese seisu vaadeldes. „Päike on juba kaunis madalale veerenud.“

Ta tõi kiiresti kambri pealt labida, läks kase alla, viskas seljast mulgisärgi ja hakkas kaevama. Õnneks ei takistanud jämedad juured kaevamist ja nii sai haud peagi valmis.

Haua põhja kattis ta kase peente okstega, valmistas neist rohelise aseme. Võttis siis laiba sülle ja kandis ta redelit mööda alla. Poja poolt toodud siidrätik oli nii suur, et kattis näo ja ka keha, ja siis seadis ta kõige üle korra peeneid kaseoksi.

„Kaseoksad olgu sulle linikuks, Liisu,“ lausus ta, luges Meieisa palve, väljus hauast ning tõmbas redeli välja.

Kui kääbas valmis oli, kattis ta selle üleni metsast toodud peensambla mätastega ja pani selle peale lihtsa valgekoorelisest noore kase tüvikust valmistatud risti, nagu ta selle noaga oli suutnud teha.

Vaadeldes valget risti rohelisel pinnal jäi ta oma tööga täiesti rahule. Viis siis labida ja redeli oma kohale, ja kui ta tagasi tuli, leidis ta, et Uri oli oma endiselt kohalt tulnud kääpa jalutsisse ega liikunud sealt ei kutsumisel ega meelitamisel. Ta liigutas ainult häbelikult saba ja jäi oma kohale.

Päike oli juba metsapuude latvade taha vajunud, kui taat avas leivakoti ja hakkas suitsukala sööma, Koer aga ei võtnud pakutud leiba ega kala vastu.

„Truu koer leinab oma head perenaist. Nagu näib, on koera kurbus nii suur, et see ta elu murrab,“ mõtles taat ja läks siis aidalakka heintesse magama, kuid uni ei tulnud nii pea. Ta mälu rullis lahti filmi ta minevikust: ta oli kolm korda armastanud ja ainult kord abiellunud. Esimene armastus oli karjaplika Liisu, teise armastusega ta abiellus, kuid naine sai õnnetu surma, ja kolmas armastus oli lõppenud mitte vähem kurvalt — mõisahärra pani ta pruudi sunniviisil opmanile mehele. Nüüd oli ta saanud oma esimeselt armastuselt esimese suudluse, mis ulatus surmaöö tundmatule tagamaale. Vanamehe uni oli rahutu. Ikka ja jälle nägi ta Liisut oma Jutakesega ja Liisu silmist võis ta lugeda, et ta igatseb tema järele.

Kui ta hommikul ärkas, oli päike juba ammu tõusnud. Pesnud kaevu juures nägu, läks ta jumalagajätku kalmule.

Ta langes põlvili, vajus näoga kääpale ja palvetas.

Tõustes tegi ta hauale kolm risti ja sõnas tasa, nagu oleksid need sõnad ainult temale määratud, kes kalmu all puhkas: „Liisu, sa kutsusid mind öösel unenäos, ja nüüd ma tunnen, et ma sulle varsti järele jõuan.“

Teele minnes katsus ta küll koera kaasa meelitada, aga koer jäi oma kohale. Ka toitu, mis ta kõrvale oli maha pandud, ei puudutanud ta.

8. Maainimeste paos.

Eel Sangastesse peatus maameeste rügement Koigi mõisa ja järvede vahemaal, lehtpuumetsas, et oma moonavara täiendada ja hobuseid rautada. Enne aga kui mindi hobuseid rautama, saatis nende väeülem ühe osa mehi Annemõisa ja Urvaste kirkute vahelisse kolmnurka, et kui vaja, siis rünnata metsast läbisõitvaid Vene luurajaid. Sepikoja juure, mis oli tee ääres, saadeti ainult kaks hobust korraga.

Vaevalt olid esimesed mehed rautamisega alanud, kui metsast ilmiski vaenlase kümneheliline salk ehk desjatna. Nähes sepikoja ees rootslasi avasid nad tule ja lasksid kaks rootsi meest maha ning kihutasid siis tuhatnelja edasi. Aga kaugele nad ei jõudnud, sest Annemõisa teelahkmel tabas neid rootsi tuli ja viimnegi mees langes sadulaist. Rootslased võtsid varustuse ja hobused sõjasaagiks ning vedasid laibad metsa, kus nad maha maeti.

Sellest jutustas vanaeit, kes ütles end Koigi mõisa sepa ema olevat. Teda kohtas taat metsas, mis on Kooraste mõisa maanteest põhja pool. Kuuldes püssipauke oli ta metsa tõmbunud, ja et niisugusel korral maanteel käimine oli hädaohtlik, siis läks ta eide kutsel maainimeste paosse, mis asus Koigi järvede taguses põlises metsas.

Seal oli inimesi kolmest talust. Elamiseks olid nad chitanud muldonnid ja kari oli kausisarnases orus, mis oli piiratud taraga.

Seal jatkas jutukas sepaema — nii nimetasid teda talupojad — oma vestlust. Ise oma kõrvaga olevat ta kuulnud, et tolle ratsarügemendi ülem on oma meestele käskusid annud päris puhtas maakeeles. Ülem olevat noor mees ja ei olevat sugugi uhke. Ta olevat isegi tema pojaga rääkinud ja ikkagi jälle maakeeles.

„Vahest on ta mõni noor junkur,“ arvas keegi kuulajaist.

„Kus sa sellega!“ hüüatas eit. „Kes siis meist ei ole kuulnud, kuidas junkrud maakeelt murravad. Väntavad just kui pulgaga sõnu suust.“

„Seda nüüd küll,“ möönis keegi vanamees. „Aga mine sa tea. Nüüdsel ajal peab igauks meist ettevaatlik olema. Eks sa ole kuulnud, et need mehed, kes Kooraste Parmu talus ja Nahakülas panid veresauna käima, olid mõisa junkrud, olgugi et nad vene mundri asemel kandsid tol korral, rahva petmiseks, rootsi kuuksid ja mõned neist olevat päris hästi maakeelt kõnelnud. On ju ka neid junkruid, kes ei häbene maamehega juttu ajada.“

„Ei junkrud saa meie sõpradeks,“ vaidles eit vastu. „On ju küll noid junkrupoisse palju, keda maanase rinnapiim on kasvatanud, aga ega piim muuda meelt. Selleks on verd vaja.“

„Ega too junkrute sõprus toogi meile midagi head,“ arvas üks noorem naine.

„Ega küll,“ möönis sepaema. „Kipuvad mõisas karjatüdrukule kallale, aga jätavad prouad „sööti“.“

„Neil ju hulkuvaid paruneid, kes vahel kuudeviisi prouade seltsilisteks on,“ lisas üks meestest.

„Ah, nood mollirüütli,“ sähvas sepaema vahele. „Nemad ongi, kes sakste vere ära „surgivad“. Siis pärast sünnivad lapsed, kes meesteks sirdudes on puhtakujulised „vurlupskid“. Aga nad on parunid, ja kui Karsti valla poisid ühel niisugusel, keda Põhkaparuniks*) nimetatakse, kere kuumaks kütsid, kui ta oli tulnud Hällimäele noorte pidutsejate sekka nende juttu luurama, et siis sakstele kõike edasi anda, ja veel enam selle eest, et ta oli tahtnud tüdrukuid „kämpata“, siis viidi selle eest Karsti Reinu talu ja Karsti Alaküla, Kannustiku ja Hällimäe perepojad kirikutulpa. Nüüd on nood mollirüütli ühes junkrutega mõisameeste nime all tapmas ja röövimas.“

„Mõisamehed on päris kuradid,“ ütles üks.

„Too Põhkaparun on ka mõisameeste hulgas,“ teatas sepaema edasi. „Kui ta oli Ojaverre talu tütart tahtnud röövida ja sõjalaagrisse viia, siis oli tüdruku vend tolle Põhkaparuni pea kaikaga lõhki lõõnud. Teise mõisamehe oli talusulane hundiorgiga surnuks pistnud. Mõlemad poisid on nüüd Silgutare maameeste leeris. Silgutare mehed on kanged poisid. Need juba mõisameestele ega ka venelastele armu ei anna.“

„Kust sina siis seda kõike tead?“ küsis üks meestest.

„Miks ma ei tea. Läksin Ronile ja eks mul siis tulnud Ojaverest mööda minna,“ seletas sepaema.

„Tema tunneb ju sakste värki ja teab, mis nad väärt on,“ tähendas pilkavalt üks vanamees, kellele nähtavasti naise lai jutt ei meeldinud. „Ja teda saab ka igale poole.“

*) Põhka — rehealune.

„Muidugi tean,“ vastas eit üleolevalt. „Kui olin toaneitsiks, siis ajas parun ühe mollirüütli mõisast välja. Tolle nimi oli parun Mollhunsen, keda meie tüdrukud Mollu Mihkleks nimetasid. Kuna ta oli parun, siis küüditas teda kutsar kahehobusetõllas mõisast eemale. Aga proua ütles kord, kui ma ta juukseid kammisin, et ta teab küll, et noorhärä käib toa-Tiiu juures magamas, aga las ta käib peale, sest ükskord peab noorhärä ju ikka toda elu elama.“

„Aga kust sa Silgutare mehi tunnend?“ küsis jälle üks naine.

„Noh sulle, Säga talu perenaine, ja ka teistele võin ütelda, et need on maamehed, kes Jõksi järve ääres, Silgutare juures, oma esimese lahingu võitsid. Neid oli siis umbes 30 meest, aga nüüd on neid palju rohkem. Nende ohvitseriks on Ihamaru Jaan — ja miks ma ei peaks neid tundma! Juhatasin ju ise nad Kõrgemäele, kuhu läksid mõisamehed. Nad tegid seal puhta töö ja päästsid talurahva surmast,“ seletas sepaema, ja pöördudes mulgitaadi poole sõnas ta: „Ka küllataadil tuleb Kõrgemäe talu kaudu minna, siis ei satu ta Urvaste kiriku peale rännates vaenlaste jalgu.“

Nüüd alles pääsis mulgitaat meestega jutlema. Naised läksid lehma lüpsma ja õhtusööki valmistama.

Muuseas pidi taat jutustama maameeste rügemendi rünnakust Jõksi järve tagusel selgkõrgendikul.

Pärast õhtusööki mindi magama.

9. Silgutare maameeste sissisõda.

Uärmisel hommikul vara, enne päikesetõusu, lahkus taat külalislahkest pagulaste perest, et jatkata teekonda kodu poole, ja nimelt Koigi mõisa sepaema poolt vihjatud suunas.

Umbes paar versta käidud, sundis teda järsk hüüe „Seisa!“ peatuma.

Hüüdjaks oli maamehe riietes sõjamees.

„Kust tulete ja kuhu lähed? Mis mehi sa oled? Kas sul on sõjariistu kaasas? Kui on, siis anna välja.“

Nähes oma meest toibus taat kohmetusest ja vastas: „Tulen Erastvere kandist ja olen Helme kihelkonna mees. Käisin maad kuulamas, et oma nurga meestele vaenlase liikumisest teateid viia. Sõjariistadest on mul ainult üks püstol. Selle leidsin külatänavalt ja lasksin ta hunti tappes tühjaks.“

„Anna siia,“ ütles valvur ja võttis püstoli vastu.

„Su jutt näib õige olevat. Sa kannad mulgisärki ja kõneled mulgi keelt. Ka püstol on tühi. Aga nüüd oota ja ära liigu paigast,“ rääkis valvur.

Siis pani ta kaks sõrme suhu, käis käre vile ja varsti ilmus kaks samasugust sõjameest. Nende kätte andis valvur püstoli ja ütles: „Mees on tulnud Helme kihelkonnast maad kuulama, et viia teateid oma meestele vaenlase liikumisest. Arvan, et mees räägib tõtt. Viige ta ohvitseri ette.“

„Tule!“ hüüdsid talle mehed, ja siis sammus ta kahe sõjamehe saatel kitsast orgu mööda metsa.

Sihtkohaks, kuhu nad varsti jõudsid, oli üksik majake, nähtavasti mõisasakste jahimaja. Selle ümb-

ruses oli hulk sõjariistus mehi askeldamas. Kõik olid noored tublid mehed. Samuti ka nende ülem, kelle ette taat viidi, oli julge vaatega noor sõjamees.

„Valvur Rein saatis selle mehe. Olevat Helme kihelkonna mehi, et vaenlase liikumisest teateid viia. Kaasas oli tal tühi püstol,“ raporteeris üks saatjaist.

„Tubli!“ ütles ülem. „Võite minna.“

„Istu,“ ütles ta taadile, näidates pakule, mis oli maja ukse ees, „oled vana mees. Ja jutusta, kust poolt tuled.“

Siis rääkis taat kokkuvõtlikult oma rändamisest, käigust oma sünnitalu ja sellest, kuidas ta seal päästis erilased tulesurmast ja et ta siis külatänavalt oli leidnud püstoli.

Seda kuuldes ilmus ohvitseri näole kerge muie.

„Jutusta edasi!“ sõnas ta käskival toonil.

Edasi rääkis vanamees Silgutare muldkäapast, maameeste rügemendi võidukast rünnakust, kohtamisest hundiga, mõisameeste mõrvast metsatalus, tapetud naise poja ilmumisest ja laiba matmisest.

„Ja nüüd olen ma siin, et Urvaste kiriku kaudu kodukohta rutata, sest nagu kuulda, hakkab Vene sõjavägi peagi lääne poole liikuma,“ lõpetas taat jutustamise, lisades, et ta selleks on valinud tee, mille talle juhatas Koigi mõisa sepa ema.

Siis katkes ülekuulamine, sest maja ette kihutas auraval hobusel sõjamees, nähtavasti mõne kiirteate tooja, aga nähes võõrast meest vaikis ta.

„Räägi, võõras on oma mees.“ ütles ohvitser.

„Nahaküla poolt lähenes kahekordne vene desjatna. Siit umbes viis versta eemal. Nad võivad varsti siia jõuda,“ raporteeris tulija.

„Tubli!“ vastas ohvitser teatetoojale. „Hoolitse enese ja hobuse eest. Sina, taat, oota siin ja ära liigu kohalt, kuni tagasi tulen. Võid piipu popsutada.“

Käis käsklus: „Poisid, valmis seada.“

All orus tekkis elav liikumine ja siis ilmusid just nagu maa seest ratsanikud. Taadi arvates võis neid olla kaugelt üle poolesaja.

„Hendrik ja Mihkel! Teie jääte maja juure ratsa valvama!“ käis käsklus, ja siis salga poole pöördudes: „Mina lähen saunakünkale ja sina, Kusta, jääd Pajuorgu — valmis olles, kuni kõlab vile.“

„Nüüd, edasi sammu!“

Ratsurid kadusid lõuna suunas, järele jäi tühi vaikus. Vaikisid valvurid, vaikis taat. Isegi piip ei tulnud tal meele, kuigi oli suitsetamiseks luba antud. Teda valdas imelik tunne, nähes oma meestest sõjaväge, nagu see vahest võis olla muistsel vabaduse ajal. Alateadlikult sirgus vanamehe selg, ta põskedesse hoo-vas kuum veri, ja siis taipas ta Jõksijärve kaluri sõnu: „Kui sagedasti lähuvad käed rusikasse, tahaksin sekka lüüa, aga mis sa teed, kui vanadus on võtnud rammu ja silm on tuhmiks jäänud.“

Kõlas püssilaskude kogupauk, karjatused, vandumised, vile ja jälle kogupauk. Tahtmatult tõusis taat pakult.

„Istu!“ käskles valvur ja taat istus tagasi oma pakule.

Veel kuuldus üksikuid püssipauke. Isegi sõjariistade täristamist kandis õhk edasi.

„Nad ei võinud siit kaugel olla,“ arvas taat. Kuuldus veel ikasklusi, hüüatusi, vandekarjatusi, ja siis jäi kõik vaikseks.

Vaikus, kui see järgneb ärevusele ja on veniv, mõjub piinavalt.

„Kas võitsid meie mehed? Ja kui oli kaotus, siis oleks vahest ikkagi mõni mees põgenedes siia tulnud. Isegi võidu puhul oleks võinud keegi tulla teatama, sest maa vahe ei ole suur,“ arutles taat. Siis vaatles ta valvureid, aga ka nende näoilme ei reetnud midagi, mis oleks võinud asja selgitada.

Pikkamisi võttis ta taela näppude vahele ja lõi tule- rauaga piibu peale tuld ning siis... jälle kuulis ta järsk-teravat vilet, millele järgnes teine samasugune.

„Kas hädavile?“ küsis ta endalt.

Kuuldus kapjade müdinat, mis kaugenes. Jälle vaatas ta valvurite nägusid, aga need olid endiselt mitte midagi ütlevad.

„Niisiis ei olnud vile hädaohtu teatanud,“ arvas ta ja kavatses jälle kustunud piibule tuld lööma hakata, aga nüüd segas seda lähenev kapjade müdin. Need olid võitlusest tulnud mehed.

(Järgneb.)

Toimetusele saadetud kirjandus

Selma Lagerlöf: Gösta Berlingi saaga. Rootsi keelest tõlkinud M. Pedajas. Kaas E. Kollomilt. 562 lk. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1939. a. Hind broš. kr. 5.75, köites paremal paberil kr. 7.—.

Kuulsa rootsi naiskirjaniku Selma Lagerlöfi romaan „Gösta Berlingi saaga“ kuulub klassikaliste suurteoste hulka, mis tõlgituna on levinud üle kogu maailma. See suure spontaanse loomisjõuga kirjutatud raamat on kirjaniku esikteos, mis tõi autorile lühikese aja jooksul maailmakuulsuse ja hiljem Nobeli auhinna. Romaanis Lagerlöf jutustab haruldase kunstilise oskuse ja küpsusega lookesi Värmlandist, selle metsadest ja inimestest, põimides need meisterlikult tervikuna romaani romantilise keskse kuju Gösta Berlingi ja ta kaaskonna, Ekeby kavaleride, ümber.

Friedebert Tuglas: Kogutud novellid ja väikepalad I. Noor-Eesti Kirjastus, 308 lk., hind kr. 3.75, köites paremal paberil kr. 5.—. Käesolev kogu sisaldab kokkuvõtte Fr. Tulgase kõige varajasemast ja ühtlasi kõige rahvalikumast ilukirjanduslikust toodangust. Kogu sisaldab üldse 37 novelli ja väikepala, nende hulgas sellesadki juba klassilisteks tunnistatud teosed nagu „Hunt“, „Hingemaa“, „Jumala saar“ ja „Meri“. See on raamat, mis peegeldab kõige ilmekamalt kirjanduslikku elulähedust selle sajandi algaastail.

O. Luts: „Kogutud teosed“ IX, „Tuulesellid“, „Insener“, „Kingsepä“ j. t. Kaas E. Kollomilt. 286 lk. Hind broš. kr. 4.—, paremal paberil kr. 4.20, köites paremal paberil kr. 5.—. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus 1939. a.

„Tuulesellid“ on ühe väikekoodanlikus seltskonnamiiljöös areneva kosjasobituse, kihluse, abiellumise ja selle abielu purunemise lugu.

Jutustuse „Tuulesellid“ kõrval sisaldab käesolev köide veel järgmised lühijutud: Insener, Kingsepä, Ühe naise kiri, Üks juhtum ja Lõpp, mis kujundavad O. Lutsu lühijuttude paremiku.

Jaan Kärner: Öösiti kumavad linnad I. Romaan. 302 lk. Hind broš. kr. 4.25, köites paremal paberil kr. 5.35. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1939. a.

See on esimene köide pikemast romaanist, milles kujutatakse talulaste irdumist maast pärast 1905. a. revolutsiooni ja nende seikluste- ning pettumusterohket elu seejärele mitmetes kodu- ja Venemaa linnades.

Pende loodur jutustab

Märkasin, et hiinlane näis olevat midagi otsustanud. Ta tõusis kükakile, siludes oma hõredat habet, nähtava kavatsusega äkki välja hüpates minu kallale tormata. Sundisin end täiesti rahulikuks ja tulistasin. Seekord ma ei lasknud mööda. Ohv.-aset. Koger oli ka oma meestega siia tulnud. Ka kuperjanovlaste poolt oli meile abiks saadetud üks Maksim-kuulipilduja 6—7 mehega.

Seletasime kuperjanovlasile oma seisukorda. Nad arvasid, et otse ründamiseks oleme nõrgad. Otsustati kuulipilduja viia läbi metsa neile külje peale ja katsuma neid tulistada põiki kraavi.

Arvasime, et see ettevõte on enam kui riskantne, kuid mehed jäid oma otsuse juure kindlaks. Kuperjanovlaste käsi ei käinud aga hästi. Nad seadsid küll kuulipilduja soovitud kohale üles, kuid kui paar meest tulistamise juures langes, pöördusid nad sealt tagasi.

Videvik ähvardas juba alata, kuid olime ikkagi niisama kaugel kui hommikul. Ega palju puudunud, et üldine meeleheide poleks võimust võtnud. Kavatsesime juba tagasi tõmbuda, kui äkki meie suurimaks rõõmuks kuulsime seljatagant suurtükipauke ja vaenlase lähedal granaatide lõhkemisi. Olime algul kahevahel — kas on ikka omad rongid pärale jõudnud või tulistab meid punaste patarei.

„Poisid, rongid on siin!“

See sõna oli nagu lunastus. Väsimus kadus, julgus tõusis. Ilma et keegi oleks käsutanud, kargasid mehed üles ja viskusid enamlaste peale. Soomusrongilt oli neid siin kraavis juba küljelt tulistatud.

Enamlased taandusid üle välja. Kraavis oli palju laipu. Sattusin just nende kuulipilduja juure, mille juures lamas kolm laipa. Haarasin kohe kuulipilduja järele, mil isegi lint oli sees, et enamlaste oma kuulipildujaga neid tulistada. Just sel hetkel kuulsin, et keegi karjub:

„Keuts, Keuts (Kalda), vaata seljataha!“

Ümber pöördes nägin, et üks laipadest oli ellu ärganud, oli haaranud püssi ja oma viimase jõuga suunas seda minule. Sain siiski õigel ajal jaole.

Kraav oli laipadega üle külvatud, üle 50 lamas neid siin. Katsusime ohv.-aset. Kogeriga enamlasi tulistada nende endi kuulipildujast, kuid — kas oli see rikkes või meie endi süü läbi — see ei õnnestunud. Olen lugenud, et neist kuulipildujaist oli enamlasi tulistatud, kuid see pole õige. Jätsin selle kasutu kuulipilduja sinnapaika ning tormasin enamlasile järele. Meid võis olla 7—8 meest ja üks võõras ohvitser — kui ma ei eksi, siis üks kuperjanovlane.

Punased tormasid esolevate majade suunas, mis näisid olevat mõisa ehituste moodi. See oli Hoosi karjamõis. Enne mõisa on sügav org, kus olid kruusavõi saviaugud. Punased olid jõudnud mõisa ja avasid sealt uuesti ägeda tule. Olime sunnitud endid neis

aukudes varjama. Enamlased olid üsna lähedal ja tabasid hästi. Asetasime mütsi püssi otsa, siis võis näha nende osavust. Ilm oli juba päris pime, kuid meie lamasime siin saviaukudes. Kuperjanovlasele läks siin lamamine igavaks. Ta tõusis püsti ja ütles: „Olen suures sõjas kuus korda haavata saanud, kuid need enamlased mind küll ei taba.“ Meie manitsusi ta ei pannud mikski. Ta läks üsna nende lähedale ja alustas nendega kõnelust. Algul oli kõne päris ladus, viimaks hakkas ta neid söimama. Kui tal sellest villand oli, tuli ta meie juure tagasi mööda kraavi, milles kasvasid pajud. Varsti lahkusime siit kõik jaama.

See oli palav ja raske päev.

Stakelni alla.

Istusime Sangaste raudteesilla ees töötult, kuni sild sai valmis. Ka siis me ei pääsnud kuigi kaugemale edasi, sest hulk vähemaid sildu ja truppe oli lõhutud.

Vahepeal rullusid Paju mõisa all verised sündmused. Ei tea, miks ei koondatud Paju mõisa vallutamiseks kõiki jõude? Meie dessandid oleksid raudtee suunast suutnud palju abistada. Paju võtmisest ei tahtetud meid vist meelega lasta osa võtta, võib-olla arvati, et sellega saadakse üksi toime ning päritakse siis ka kogu au endale...

Paju vallutati aga veriselt. Seks ajaks jõudsime ka sildade parandusega niikaugemale, et võisime mööduda Paju mõisast. Peatuma jäid rongid jälle umbes viie kilomeetri kaugusel Valgast.

Dessantidele tehti ülesandeks vallutada Valga jaam, kuna linn olevat kuperjanovlaste ja soomlaste käes, nagu soome sidemees teatas. Rongide suurtükid tulistasid Valgast väljaviivaid raudteeliine, et veidikegi takistada linna evakueerimist.

Dessanti minnes varustasime endid tublisti käsi-granaatidega — ei võinud ju teada, kuipalju seal veel oli punaseid sees.

Meie üllatuseks valitses jaamas täieline vaikus. Ainustki elavat hinge polnud kusagil näha. Olen ju Valgast pärit, seepärast oli mulle siin kõik tuttav. Pealegi elas, õigupoolest pidi elama, mul siin ema. Kuid teades enamlaste hirmuvalitsust kartsin, et punased ehk on temale minu eest kätte maksnud. Tõttasin siis kiiresti kodu poole, kutsudes kaasa 3—4 sõdurit. Kodu jõudes leidsin maja nagu välja surnud olevat. Kõik ukсед-aknad olid suletud. Kloppimise ega karjumise peale ei vastanud keegi. Viimaks ilmus üks poisike ja seletas, et inimesed olevat kõik hoovis asetsevas keldris peidus. Oli ka keldriukse taga vaja vägevat mürtsu, enne kui uks avati. Esmalt astus välja majaperenaine, selle järel teised, nende hulgas ka ema. Nad olid nii ehmunud, et ei tunnud mindki. Pole ka ime. Enamlaste veretöö oli alles värsked ja nad ei teadnud veel enam-

laste põgenemisest. Kõige esmalt toibus perenaine ja tundis mind ära, tema järele teisedki. Pole vaja juure lisada, et rõõm oli üpris suur. Ma ei saanud aga ütlemata jätta, et kui lahkusin, naersid nad mind välja, aga, näe, olime tagasi ja suur Venemaa jooksis ning meie tõime nad keldrist välja ja võib-olla päästisime nende elu. Kui nad ei usu, mingi vaadaku, jaamal lehvib Eesti sini-must-valge lipp. Üldiselt näis Valgas kõik olevat vaikne ja kurb. Puudus sellane juubeldus ja vastuvõtt kui Tartus.

Paar päeva peatusime Valgas ja siis sõitsime Stakelni, õigemini algul küll Sauleki jaama alla, kuhu Soome velled olid rinde nihutanud. 4. veebruaril alles võis rong isiklikult Saulekisse sisse sõita (neetud sil-lad!). Enamlased olid kaugel ja meil polnud ka Läti-maale suurt isu tiikkuda. Lõhkusime omalt poolt ka ühe silla Sauleki ees ära, kuid varsti seati see uuesti korda ja algas sõjapidamine. See oli rohkem luuresõda — kord enamlaste, kord meie poolt. Vahetevahel oli ka enamlastil õnne. Sauleki jaam oli 3. polgu valve all ja veebruari keskel ta loovutas Sauleki enamlastile, mida ka meie aitasime tagasi võita.

Pikkamööda nihkus meie rinne Stakelnile lähemale. Meie baasiks oli Valga, mis vedureid veega varustas.

Üsna Stakelni ees olid enamlased ühe pisikese silla lõhkunud ja sinna otsa ajanud ühe veduri koos tendriga. See oli vaja ära tuua. Kuid enamlased hoid-sid raudtee ägeda suurtükiväe all, nii et esimesel päe-val see ei õnnestunud. Ei jäänud siis teist teed üle kui „va hea dessant“ peksku enamlased eemale. Käi-sime üsna Stakelni lähedal, ajades enamlasti tagasi, aga pärast mõnepäevast koostööd 3. polguga taandus vas-tane ja 18. veebruari õhtuks oli vedur meil käes. See oli üks parimaid vedureid. Muidugi oli siin veriseid kokkupõrkeid, kuid nende kõike kirjeldamine viiks liiga pikale. Vahetevahel asendasid siin meid soomus-rongid nr. 1, 2 ja lõpuks ka 4.

Üks õnnetu ja jube sündmus leidis siin siiski aset. See oli 5. märtsil 1919. a. 3. soomusrongi 2. dessant-rood asus valvetökkese umbes kolme kilomeetri kau-gusel Stakelnist. Et ilmad olid külmad ja me olime ka väsinud, siis oli sageli nii, et roodudes oli vaevalt pool koosseisu kohal. Üldse võis meid seal olla vaevu 30 meest. Neist tuli neli posti välja panna. Vahel aga oli postil üks, vahel kaks meest. Valvetökke staap asus raudtee putkas, vist nr. 155. Ümberringi oli paks mets, raudteejoont mööda oli näha ka Stakelni maju. Postid aetasime poolringis umbes poole kilomeetri kaugusele. Rong asus ise umbes 5—6 kilomeetri kau-gusel. Temaga olime ühenduses telefoni läbi. Enam-lased aga asusid üsna meie lähedal. Viimastel päevadel nad meid eriti ei tülitanud. Kuid heal tahtel polnuks neil raske meie poste maha võtta, sest ligipääs oli kerge. Sageli leidsime postide lähedusest puudelt nende üleskutseid.

See alatine hädaohus viibimine on väga koormav. Sageli käisime poste revideerimas, et üllatustest hoi-duda. Eriti tugev oli närvide pinge öösel. Kaks-küm-mend neli tundi tuli olla valvetökkese ja kell 12 päeval oli vahetus. Ennem võis see olla varem, aga mitte kunagi hiljem.

Juba eelmisel päeval siia asudes tundsiime, et enamlaste käitumises oli sündinud muutus. Granaadid aiva lendasid. Ka varem oli seda juhtunud, kuid mitte nii tormakalt. Putka ümbrus oli mürskude auke täis ning aknad puudusid. Meil rongis teenis ka kooli-õpilasi. Asudes valvetökkesele minema oli ühel neist, nimega Kallismaa, puhkuse luba taskus, kuid ta ütles:

„Tulen veel täna valvetökkesse. Teid on ju niigi väga vähe, eks ma homme õhtul sõida!“

Järgmise päeva sündmused aga viisid ta igavesele puhkusele. Kell lähenes 12-le, kui enamlaste patareid algas marulist tulistamist. Palusime rongilt selle vastu rohtu, mida ka kohe anti. Algas tulevahetus. Vist selle tõttu ei saanud rong vahetust lähemale sõidu-tada, sest jala ei tahtetud mehi saata, kuna see oleks neid väsitanud. Mehed, kes putkas olid, mängisid aja-viiteks kaarte. Siin oli peale meie meeste ka 3. polgu sidemehi.

Kaardimängijad ei lasknud end sellest tugevast pom-mitamisest häirida. Ja kuhu sa lõpuks ikka lähed? Kes ütleb, kuhu mürsk kukub. Siin oldi ehk rohkemgi kildude eest varjul.

Pangahoidja vaid kirus tulistamist krõbedate sõ-nadega:

„Oh, sa sarviline! Lõhub viimaks panga laiali, ilma et saaks lõpuni viia!“

Samas katkes meie telefoniühendus. Väljusin put-kast. Kuid õues oli hullem, granaadikillud ja mulla-kamakad aina vingusid. Pugesin uuesti putkasse varju. Jäin vaheuksele najatudes seisma ja jälgisin teiste tegevust. Poisid olid liiga tõsised, ühtki sõna ei lausunud. See oli ebaharilik. Lauale oli kogunenud rahasid, mis olid alt valged ja pealt trükki täis — sealjuures suured nagu härjanahad..

Olin väsinud. Haigutasin. Samal momendil käis raksatus. Tundsin, et mind tõsteti õhku, — ja lõpuks leidsin end välisukse eest lamamast. Ohu survel olin koos uksega putkast välja lennanud. Kargasin maast üles. Tundsin, et luud-kondid olid terved, ainult kõr-vad kohisesid ning mühisid.

Õues märkasin rooduülemat, kes vehkis minu poole kätega ja midagi kõneles. Esialgu ma ei taibanud ega kuulnud midagi. Viimaks kostis ta hääl nagu maa alt: „Keuts (Kalda)! Punased vist tungivad peale! Ruttu lüüsid välja!“

Jooksin majja tagasi. Kõik oli kadunud, peale kahe lüüsi, mis nagu imekombel olid terveks jäänud. Lasksin silmadel ringi käia, et täit selgust saada. Maja sein oli ühelt poolt välja surutud kui poolik pähkli-koor; põrand oli laest varisenud krohviga kaetud nagu halli vaibaga. Laes tolknes ähvardavalt kaks suurt granaadikildu... Mitte kusagil aga ühtki inimest, liigutust ega häält. See oli jube silmapilk, kuid siin polnud aeg ega koht nukrutsemiseks. Haarasin kähku lüüsid kaenlasse, et väljuda, kuid siis tõusis krohvi-korra alt käsi ja haaras mind jalast, nagu tahaks ta ütelda: oota, ära veel minel! Nüüd alles taipasin, et krohvikorra all lamasid inimkogud. Seni polnud ma veel mõistnud seda suurt draamat.

(Järgneb.)

Inõnuwat ajaviidet

Riimi Sepp

Tilk ja Piisk

Ballaad

3.

On juba suvi — eks sa kae —
õhk tulvil sooja hõngu
ja päike silmilt heitis kae,
mis varjas kuldseid kiirte-lõngu.

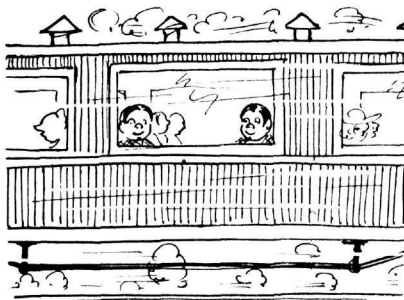
Õhk toona alles petlik näis
ja lämmist oli tühi,
nüüd maailm paksult soojust täis
ja käes on nelipühid.

Näe, päiksekiirte kaunis kuld
löönd haljendama aasa,
ka inimsüda võtab tuld
ja tunneb rõõmu kaasa.

Ka Tilga-Piisa südameid
on vallutanud suvi
ja nii me tundma näeme neid
täit looduslaste huvi.

„Meil kitsaks muutub linna ruum
— küis teeks nüüd väikse hüppe!“
Tilk hõikab: „Ilm on päris kuum!“
Ning kulgeb metsarüppe.

Piisk tema kannul sammud seab
kui mees, kes teab, mis teha,
raudruun neid linnast välja veab —
kaht päiksest vaevat keha.

Ja varsti avab nende ees
suur loodus oma süle.
Tilk vaatab, naerab nagu mees,
kes loodusest on üle.

„Noh, vaata,“ hüüab äkki Tilk,
„kus kasvavad siin kased.
Piisk, oota ainus silmapilk,
siis kukerpalli lased.“

Ta võtab suure väitse vöölt
ja rüüstab kasesalka.
Kuid metsavaht ta tabab töölt
ja vibutab suurt malka.

„Pea kinni, sina, metsavaras,
ma õpetan sind veidi,
hea keretäis on sulle paras.“
Ja malk nii Tilga leidis.

Paar tublit matsu kõlas siis,
mis läbi metsa kaikus.
Tilk hüples, karjus korda viis,
siis saabus õudne vaikus.

„Noh, mis ma ütlen,“ hõikas Piisk,
„hea elu sind ei salli,
malk langes turjale kui liisk,
lõi mehe kukerpalli.“

„Sa ära lööbi, armas vend,“
Tilk Piisal' vastu oigas:
„Sa vaata ette, et sind end
ei taba mõni roigas.“

„Ei ole kasvand roikapuud,
mis minu turja tabaks,
ja sina, vennas, oma suud
ä'ä praota liiga vabaks.“

Nii vastas Piisk ja tundis end
kui sangar metsa süles,
ja Tilk, me sõber, vaene vend
end vaevu ajas üles.

Mets lõppes, kuuldus noorte jutt,
kus külakiige lõikas õhku.
Piisk hõikas: „Servus! Mul on rutt,
kes tõbine, poeb põhku!“

Paar julget sõna — oma mees
Piisk oli noorte ringis,
Ta hoidis rinna kõrgel ees,
nii meeoleolu tingis.

Tilk tasahilju vedas end
siis suure kuuse varju,
ta oli täna löödud vend —
kas karjud või ei karju.

Käis ringi varsti õllekapp,
Piisk rüüpas suure sõõmu;
meil pühad käes ja aeg on napp,
miks pidurdada rõõmu.

Eks saatus oma tahtel kurjal
löö ikka loole sisse sõlme,
Piisk õõtsus varsti kiige turjal
ja üritas seal surmasõlme.

Kas oli süüdi õllemärg
või mingi teine asi,
kiik röögatas kord nagu härg
ja... Piisa lahti lasi.

Ja alles siis üks kiige roigas
me' Piisal tubli hoobi andis
ja hooga (kuidas Piisk küll oigas!)
ta lennul padrikusse kandis.

(Järgneb.)

Meilt ja mujalt

15. mail andis Vabariigi President käskkirja, mille järele nimetati rida uusi juhte riigiametis. Kolonelleitnant V. Karing nimetati uueks majandusministri abiks, riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ direktor ins. A. Pihlak raudteede talituse direktoriks, insener Richard Ambros maanteede talituse direktoriks, raudteede talituse abidirektor H. Perna Teedeministeriumi peainspektoriks, raudteede talituse eksploatatsiooniameti juhataja kolonel E. Kasak sama talituse abidirektori k. t. ja vanem revident A. Leinvald sama talituse eksploatatsiooniameti juhataja k. t. ja insener R. Kask riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ direktoriks.

Perekonnakirjade korraldamise viimane tähtpäev on 1. jaanuar 1940 ja seda tähtpäeva ei kavatseta enam pikendada. Kodanikud, kes selleks tähtajaks oma perekonnakirju pole korda seadnud, langevad karistuse alla.

Läti pühitses suure pidulikkusega oma režiimi viiendat aastapäeva, mil puhul riigipresident K. Ulmanis esines suure kõnega, milles ta rõhutas, et Läti, sammudes edasi senist ülesehitavat tööd, läheneb üha rohkem rahvaesiduse otsekohesele osavõtmisele riiklikust tööst.

17. mail peeti Tallinnas Vabadussõja üleriikliku monumendi püstitamise peakomitee koosolek, kus esinesid kõnedega Peaminister K. Eenpalu, teedeminister N. Viitak ja minister A. Oidermaa.

Peaminister K. Eenpalu ütles lõppsõnas:

„Oleme kuulnud häält, et praegusel pingelisel ajal ei oleks soovitav Vabadussõja monumendi püstitamise töid jätkata ja et need summad, mis seni on kogunenud, laenu korras riigikaitsele ülesanneteks käiku lastaks.

Selle juures pean tarvilikuks öelda, et ei ole hea, kui meie need summad välja võtaksime ja teiseks otstarbeks käiku laseksime. Nende summadega, mis meil Vabadussõja monumendi püstitamiseks selle lühikese aja jooksul on kogutud, ei võta meie riigikaitsele alal ei tea mis ette, sest riigikaitsele kulud on niivõrd suured, et kas siin on üks miljon krooni vähem või rohkem, peale moraalse tähenduse ei etendaks see mingit osa. Meie aga oma tegevusega toome riigikaitsele kasu, selgust ning selgitust ja seepärast peaksime oma tegevust jätkama selles ulatuses, nagu seda seadus ja meie kavad ette näevad.

19. mail oli Vabariigi Valitsuse koosolekul Sõjavägede Ülemjuhataja algatusel kõne all järjekordse rahvaloenduse korraldamise küsimus, mis tuleks võimalikult toime juba 1940. a. Viimane rahvaloendus korraldati meil 1934. a. ja sellest ajast on andmed nüüd juba vananenud.

Nagu Tallinnas ja Nõmmel korraldatud valgelillepäevade puhul selgus, oli Eestis käesoleva aasta alguks maksuta nõuandlate kaudu registreeritud 10.118 tiisikuhaiget. Kõrge on meil ka suremus tiisikusse: iga päev sureb meil keskmiselt sellesse haigusse 5 inimest.

20. mail peeti Petserimaal suurt pidustusi, mille puhul viibis kohal ka minister A. Oidermaa. Minister A. Oidermaa võttis osa Linnuse (end. Vana-Irboska) vabastamise 20. aastapäeva pidustustest. Pühapäeval oli ta kõigepealt Saates (endine

Satserinna), kus samuti oli enamlaste võimu alt vabastamise 20. aastapäev. Edasi ta viibis Meremäe vallas, kus oli korraldatud kohalike koolide kevadpidu ja pärast lõunat Lõuna (end. Laura) vallas, kus peeti Lõuna vabastamise 20. aastapäeva ja Kaitseliidu Lõuna malevkonna 20. aastapäeva.

22. mail saabus Vabariigi Valitsuse poolt võimaldatud toetusel Prantsusmaa koonduslaagrist kodumaale tagasi 13 eestlast, kes olid võtnud osa Hispaania kodusõjast valitsusvägede ridades. Pika sõja kestes on meeste käsi käinud võrdlemisi hästi, kuna haavata on nendest saanud ainult viis ja needki mitte raskesti. Koonduslaagris viibib veel 16 eestlast, kes ei saanud kaasa sõita vajalike dokumentide puudumisel. Kojusaabunud meeste meeleolu oli üldiselt hea ja nad väljendasid avalikku headmeelt selle üle, et pärast pikki vintsutusi välismaal nad võisid panna oma jalad jälle kodumaa pinnale.

Berliinis kirjutati alla Saksa-Itaalia liidulepingule, mis rõhutab täit sõjalist ja poliitilist soridaarsust mõlema riigi vahel.

24. mail sünnitas viimasel ajal Eestis laastavalt mõllanud kahjutuli meie kodumaa ajaloos suurima õnnetuse. Joobnud isiku ettevaatamatusel tekkis Petseris tulikahi, mis hävitas kolmandiku linnast. Kohutavas tuleõnnetuses, mis levis tugeva tuule tõttu hirmsa kiirusega, hävis tule läbi Petseris 212 elumaja, pealeselle hulk kõrvalhooneid ja 22 majapidamist Petseri vallas, kuhu tuli suure tuule tõttu sädemete lennust edasi kandus. Tuleõnnetuse läbi jäi 1500 inimest peavarjuta, kusjuures kaks inimest sai surma ja 8 raskelt vigastada. Tule kustutamiseks alarmeeriti kogu Lõuna-Eesti tuletorje, kokku ümmarguselt 1000 tuletorjujat, kuid sellele vaatamata ei suudetud tulele enne piiri panna, kui suur osa linnast oli hävinenud.

Kuna tuleõnnetuse tõttu katkes Petseris ka elektri-vool, saatis Kaitseliidu Peastaap otsekohe Petseri maleva käsutusse ajutise jõujaama elektriagregaaadi. Telefonisideme katkemisel Petseriga loodi Kaitseliidu radiojaama kaudu kiir-raadioside Petseriga, mis oli tule mõllamise ajal ainukeseks sidemepidamise vahendiks muust maailmast lahutatud põleva Petseriga.

Abiandmise teostamiseks tules kannatanud petserlastele määras Kaitseliidu Keskjuhatus esialgu 1000 krooni ja hiljem, kui tuleõnnetuse ulatus täiel määral selgus, veel 1000 krooni, millele lisandus kiireid toetusi Sotsiaalministeriumilt, Eesti Punaselt Ristilt ja mujalt. On endastmõistetav, et säärase ulatusliku õnnetuse puhul, kus tuhanded inimesed on jäänud peavarjuta ja kaotanud oma vara, on seltskonna avitava käe ulatamine enam kui tarvilik. Selles mõttes paneme kõigile südamele oma jõukohast abi tules kannatanuile mitte keelata.

Petseri tuleõnnetuse tagajärjel peavarjuta jäänud inimeste toitlustamiseks astus esimesi samme Petseri Naiskodukaitse. Esimesel päeval anti toitu juba üle 1000 inimesele. Kaitseliidu ja Naiskodukaitse eritoimkonnad abistasid tuleõnnetuses kannatanuid ka nende varanduste päästmisel ja majutamisel.

Samal päeval hävitas tuli veel Vasknarvas üle 20 hoone, nende hulgas pritsimaja, postkontori ja mitu äri- ning tööstushoonet, ning Lehtse turbatööstuses 8 tööliselamut, mille tagajärjel jäi päeavarjuta 300 töolist.

Kogu maailma

sündmustest olete
teadlik, kui loete

„Päevalehte“

Kiirelt ja maitsekalt

valmistatakse teile
**trükitööd, köitetööd,
klišeed, etiketid jne.**

„Päevalehte“ trükikojas

Täielised

**raamatute ja kirjutus-
materjalide kauplused**

Pärnu mnt. 10 ● Tallinn ● Pikk tän. 2